

1789.

*

1. Ackermannius: Annotatio XIII. p. 1. ex adversariis
iuris iudicarij. Programma, quo ordinarius
senior ceterique assessores fac. jur. memoriam
Ackermannianam indicunt.

2 *

Bestucheff: Annotatio XIII. p. 4. ex adversariis
iuris iudicarij. Programma, quo decanus senior
ceterique assessores quatuor facultatum memoriam
Bestucheffianam indicunt.

3 *

Bornius: Annotatio XIII. p. 3. ex adversariis
iuris iudicarij. Programma, quo ordinarius senior
ceterique assessores fac. jur. memoriam Born-
nianam indicunt.

4 *

Vinsiedel, Georgius, S. R. T. Comitis de: Impugnatio
studij partium hinc inde in foro male recepti.
Programma, quo ordinarius senior ceterique Do-
ctores fac. jur. solemniter doctores Georgii S. R. T.
Comitis de Vinsiedel indicunt.

1789.*

5. Anandtius, Francus Gorppesti: (De Disputatione
super causis illustratis a privato auctore ante
instituta). Programma, quo ordinarius senior
et ceteri doctores fac. jur. solennia doctoralia
Joannis Gorppesti Anandtii indicunt.
6. ^{*} Silbersteinus, : Adantalis XIII p. 2 ex adversariis
juris judicarii. Programma, quo trium facultatum
Decani seniores et reliqui assessores memoriam
Silbersteinianam indicunt.
7. Uffell, Hermannus Carolus ab: Collarium juris
Criminalis. XXV. Programma, quo ordinarius
senior ceterique assessores fac. jur. solennia
inauguralia Hermannus Carolus ab Uffell indi-
cunt.
8. Puelmannus, Th. Lud. Em. fac. jur. pro-cancellarius:
Miscellaneorum Et jus pertinentium Specimen VII.
Programma, quo solennia doctoralia Christianus Ernestus
Weisxii et Francus Gorppesti Auelleri indicunt.

1789.

9. Baumgarten-Crusius, Gottlob Augustus: De lege
mordali Mosica.
10. Binerus, Christianus Gottlob: Historia et jura sup.
pajii Electoralis Saxoniae et Archimarchallatus
Saxoniae Romani imperii
11. Carius, Cornelius Fridericus: De finibus exceptionis
legis Anastasianae et de regulis
12. Green, August Frider. Legum mundus, fac. j. m. proca.
cellarius: Quatenus heres factum de fundi im
pugnare possit? Programma, quo solemniter docto
ratia Coroli Augusti Sackleri indicit.
13. Hanbold, Christianus Gottlieb: De consistorio
principum juris Romani publici.
14. Hoedler, Christianus Henricus: De publicatione
votorum et desertionem a militia.
15. Luthardt, Joannes Otto: De recursum a suprema
imperii Romano-Germanici tribunalebus et consi
lia generis fundam en F.

1789.

16. Mueller, Johann Gottfried: De jure primariorum
precum ejusque exercitio. Spec. 2.

17. Mueller, Johann Gottfried: De jure primariorum
precum ejusque exercitio. Spec. I

[Faint, illegible handwriting in a historical script, possibly Latin or German, visible through the paper.]

1378

No: 1174.
1789, 13.

DE
CONSISTORIO PRINCIPVM
SPECIMEN II
IVRIS ROMANI PVBLICI

QVO
AD AVDIENDAM ORATIONEM
PROFESSIONIS ANTIQVITATVM IVRIS
EXTRAORDINARIAE

SOLLEMNITER AVSPICANDAE CAVSSA

A. D. XII. M. AVGVSTI A. C. CIOCCCLXXXVIII

IN AVDITORIO IVRISCONSVLTORVM

RECITANDAM

OBSERVANTISSIME INVITAT

CHRISTIANVS GOTTLIEB HAVBOLD

IVRIS VTRIVSQVE ET PHILOSOPHIAE DOCTOR ANTIQVITATVM IVRIS
PROF. PVBL. EXTRAORD

LIPSI AE

EX OFFICINA SAALBACHIA

CONSISTORIO PRINCIPVM

SEBASTIANI II

IVRIS ROMANI PVBLCI

AD AVDITVNDAM GRATIAM

PROFESSIONIS ANTIQVITATVM IVRIS

EXTRAORDINARIARVM

SOLLEMPNITER AVSERVANDAE CAUSA

A. M. MD. CXXIII. A. C. CONSISTORII

IN AVDITORIO IVRISCONSVLTVM

CHRISTIANVS GOTTLIEB HAVBOLD

LIPSIAE

EX OFFICINA SAARWACHII

DE
CONSISTORIO PRINCIPVM
ROMANORVM
SPECIMEN SECVNDVM

De Consistorio Principum Romanorum quum anno elapso scribere instituissem, amplitudo argumenti iussit in aliam differri opportunitatem, quae de collegio splendidissimo dicenda superessent. Qualis quum iam aptissima per OPTIMI PRINCIPIS clementiam mihi sit oblata, hanc potissimum duxi officii mei partem, ut augusti beneficii memoriam opusculo, quod coepissem, continuando religiose colerem, quamquam, quo minus idem absoluerem, et temporis rationes, et angusti libelli limites prohiberent.

CAPVT V

DE VARIIS ADSESSORVM IN CONSILIO IMPERATORIO
NOMINIBVS

§. I.

De nomine Comitum Consistorianorum.

Quemadmodum iam Cap. I., varia fuisse ipsius Consistorii Sacri nomina, obseruauimus: ita nec vna occurrit adessorum principalium in antiquitatis monumentis adpellatio. Frequentissimum omnium est nomen *Comitum Consistorianorum*, vel *Comitum Consistorii*, *Sacri Consistorii*, in *Consistorio*, intra *Consistorium*, quo non lapides solum *a)* et scriptores veteres *b)*, sed ipsae quoque leges *c)* constanter vtuntur. Ac *Comitum* quidem Romanorum originem et indolem nolo post IO. AVG. ERNESTIVM *d)* ipse repetere, ne cramben bis coctam lectoribus adponere videar. Nec vrgeo amplius duo *Comitum*, qui libera republica magistratibus pro-

vin-

a) V. IANI GRVTERI *Corp. Inscriptt.* P. CCCCXXXVIII. 1. DCCCLXV. 8. MLIII. 16.

b) V. G. AMMIANVS MARCELLINVS Lib. XV. c. 5. et 6. Lib. XXXI. c. 12. AMBROSIVS Lib. II. *epist.* 14.

c) V. G. *tit.* Codd. Theod. et rep. *prael. de Comit. Consistor.* (Lib. VI. tit. 12. et Lib. XII. tit. 10.) L. ult. Cod. Th. *de honorar. codicill.* (Lib. VI. tit. 22.)

L. I. Cod. Th. *de Palat. SS. LL. et RR. PP.* (Lib. VI. tit. 30.) L. vn. Cod. Th. *qui conduct. rei priu.* (Lib. X. tit. 5.) L. 15. et 18. Cod. Th. *de extraord. muner.* (Lib. XI. tit. 16.) L. vn. Cod. Th. *qui a praebit. tiron.* (Lib. XI. tit. 18.) *Nov. THEODOS. XXXI. c. 3. Const. de nouo Codice fac. §. I. L. 4. §. I. C. de aduoc. diu. iudicum.*

d) *Exc. XV. ad SVETON. Tiber. c. 46.*

vincialibus adessent, genera, iam in priori specimine e) a me descripta, quorum alterutrum Comitibus Imperatorum locum fecisse probabile est. Quod vero adtinet ad recentiore[m] aetatem, lubentissime discedo in sententiam CL. SALMASII f) et FRID. BRVM-MERI g), qui, vt varios dignitatis comitiuae modos explicarent, censuerunt, Comitum adpellationem, honorarii tituli vice, omnibus palatinis, ciuilibus et militaribus praefecturis et officiis praepositam, paullatim in locum verae dignitatis, cui addita esset, successisse. Sic v. g. Magister seu Praefectus Sacrarum Largitionum honorario titulo *Comes* simul erat, quod in comitatu Principis versaretur. Postea vsu loquendi *Comes Sacrarum Largitionum* dici coepit, omisso magisterio, quod absumsit dignitas comitiua. Vnde simul patet, quam procul a vero aberrauerit VDALR. ZASIVS, a CHPH. COLERO h) notatus, qui, vt originem Comitum Romanorum a Germanis repeteret, TACITO i) testimonium denunciauit, quem malle[m] nomen apud suos receptum ad gentium Germanicarum instituta et mores transfuisse, quam suis primum Comitum exemplum praebuisse. Ipsorum Comitum quatuor classes in iure Romano occurrere, cum IOSEPHO AVERANIO k) statuo; primam, in qua pono eos, qui comitabantur Praefides, Proconsules et alios, qui ad regendas prouincias proficiscebantur; secundam eorum, qui Imperatores in expeditionem

A 2

prodeun-

e) Cap. II. §. 2. p. 21.

f) ad TREBELLII POLLIONIS *Macrianum*, inter *Scriptor. H. A.* ex offic. Hackia-na (Lugd. B. 1671. 8.) T. II. p. 291.g) Ex. de *Scabinis*, c. 2. §. 14. in Opusc. p. 284. sq.h) *Parergor.* c. 27. p. m. 62.i) de *M. G.* c. 12. et 13.k) *Interpret. iur.* L. III. c. I.

prodeuntes aut peregre proficiscentes comitabantur; qua quidem in classe sunt quoque nostri Consistoriani; tertiam eorum, qui ad honorem ac dignitatem comitatus euehebantur; quartam denique Comitum, qui prouincias regebant et gubernabant, qui postremis Imperii Romani temporibus fuerunt introducti. Quemadmodum autem, ut ad nostros Comites redeam, frequentissima fit eorum a Consistorio denominatio: ita nihilominus et alia nomina dignitati comitiuae adiiciuntur, idem munus significantia; quales sunt v. g. *κόμητες τοῦ ὑψηλοῦ βήματος* l).

§. 2.

De nomine amicorum et parentum Principis.

Amicos Principis, quamquam initio a Comitibus diuersos, primis iam Imperatoribus adfuisse, supra a) est exemplis demonstratum; quod nomen omnibus, qui penes Principem versarentur, adeo fuit familiare, ut nec sequiori aevo nostri homines eius expertes essent. Sic DIVI FRATRES ipsi SALVIVM IVLIANVM, VOLVSIVM MAECIANVM, aliosque celebres iuriconsultos, quos consiliis adhibuerunt suis, adpellauerunt *amicos* b), nec ALEXANDER dedignatus est VLPIANVM laudare tamquam *amicum* suum c); quod elogium etiam CONSTANTIVS et CONSTANS RYFINO, P. P. tribuerunt d),
 vt

d) L. vit. C. qui milit. poss. (Lib. XII. tit. 34.) cf. CUIAC. Obsf. Lib. VII. c. 10. *stipul.*

a) Cap. II. §. 2. p. 20. sqq.

b) L. 17. D. de iure patronatus. cf. L. 6. Cod. Th. de annona et trib. L. I. §. 3. D. de adpellat. et relor. (Lib. XI. tit. I.)

vt taceam, quae de cura amicorum, peculiari Domus Augustae officio, supra dixi e), nec non, quae M. VALERIUS PROBUS de figlis solemnibus AM. N. et AMC. N., eandem dignitatem significantibus, memoriae prodidit f). Qui quidem mos adfessores Comitesque honorifico amicorum nomine salutandi magnam similitudinem habet cum usu loquendi Graecorum, a quibus et ipsi Dii coniuncti, vulgo *πατέρες* dicti, *εταίροι* vocantur, cui GE. D'ARNAUD exemplis demonstravit g). Quod vero soli praeceptores Imperatorum dicti sint amici Principum, nollem cum CONST. LANDO h) defendere, quum, multo latius id nomen patuisse, exempla superiora doceant.

Non minus honorificum est parentum Principis elogium, quo iidem Consistorianos ornatos esse constat. Ac largior quidem IO. IAC. DRACONI i), ALB. RUBENIO k) et CAR. FRID. PVDORI l), inde a CONSTANTINI M. temporibus nomen hoc, quoties in ipsi Principum Constitutionibus occurrat, patriciae plerumque dignitatis indicium esse, quum omnem dubitationem eximant IVSTINIANI de summo Patriciatu fastigio verba m): *quis enim patiatur, patrem quidem posse per emancipationis modum suae potestatis nexibus*

A 3

filium

e) Cap. II. §. 2. p. 22.

k) Diss. de vita Fl. Malli Theodori ex ed. FRID. PLATNERI (Lips. 1754. 8.)

MEERMANI *Thef. iur.* Tom. I. p. 92.

p. 66.

g) de Diis *πατέρες* c. 9. p. 46. sq.h) *Exercit. in ius civ. ad proem.*

l) Diss. de patriciis mediæ aevi (Lips. 1758.) §. 3. p. 3.

Dig. in EV. OTTONIS *Thef. iur.* Tom. III. pag. 1389.

i) de orig. et iure patriciorum Lib. II. c. 4. p. 143. sq.

m) §. 4. I. quib. mod. ius patr. pot. solu.

filium relaxare, Imperatoriam autem Celsitudinem non valere eum, quem sibi patrem elegit, ab aliena eximere potestate? Verum non minus constat, in vniuersum Imperatores, adeo antiquiores, non eos solum, qui proxime decessissent, vel adgnatos suos, sed ab ipsis etiam plane alienos et longo temporis interuallo remotos, vel eos, quorum aut merita aut officia singulari ornamento digna viderentur, vt Praefectos Praetorio, Praefectos Vrbi, Magistros Officiorum, *patrum* aut *parentum* adpellatione condecorasse; quam quidem loquendi formulam IAC. GOTHOFREDVS *n*), EZ. SPANHEMIVS *o*), et Illuſtris IOS. LVD. ERN. PÜTTMANNVS *p*) dudum in clarissima luce posuerunt. In promptu est sanctio ALEXANDRI SEVERI, DOMITIVM VLPIANVM *parentem suum* nominantis *q*), quem titulum ex consuetudine Imperatoris, consilii iurisconsulti celeberrimi ad regendam rempublicam vsi, ADR. STEGERVS *r*) recte repetiit. Nec ab ipsis solum Imperatoribus, sed in lapidibus adeo monumentisque publicis elogium illud Praefectis Praetorio, aliisque viris illustribus tributum esse, docet tum titulus, *Misitheo* P. P. a Senatu decretus, quem seruauit CAPITOLINVS *s*): *Misitheo, eminenti Viro, Parenti Principvm, Praetorii Praefecto et totius urbis, Tutori Reipublicae, S. P. Q. R. vicem reddidit*; tum inscriptio a IANO GRVTERO *t*) excitata:

MISITHEO PARENTI PRINCIPVM

P. P. TVTORI REIP. S. P. Q. R.

§. 3.

n) ad L. vn. Cod. Th. de act. certo
temp. su. (Lib. III. tit. 14.)

o) Orb. Rom. Ex. II. c. 25. p. m. 570. sq.

p) Probabil. iur. ciu. Lib. II. c. 19. p.
149. sq.

q) L. 4. C. de loc. cond.

r) Diss. de Domitio Vlpiano (Lipf.

1725.) Sect. II. §. 6. p. 22.

s) in v. Gordian. c. 27.

t) Corp. Inserr. p. CCCXXXVIII. 3.

De reliquis adfessorum imperialium nominibus.

Praeter ea, quae modo exposui, nomina, occurrunt et alii Comitum Consistorianorum tituli, non minus frequentes, inter quos eminet *adfessorum* adpellatio. Quemadmodum enim hoc nomine veniebant omnes, qui iudicibus in cognitionibus ius suppeditabant et consilium dabant, ita nostros praecipue homines sic dictos fuisse, videor mihi colligere e descriptione muneris adfessorii, quam PAULVS a) exhibet: *omne officium adfessoris, quo iuris studiosi partibus suis funguntur, in his fere causis constat: in cognitionibus, postulationibus, libellis, edictis, decretis, epistolis.* Quae quidem singulae officii adfessorum partes optime conveniunt ordini causarum, in Consistorio Principum agitatarum. Respondent latino *adfessorum* nomini graeca: *παρέδρος, σύνεδρος, συγκάεδρος*, quorum omnium vim ac potestatem D'ARNAVD b) egregie declarauit. Fuisse autem inter *παρέδρους* et *συμβούλους* id discriminis, quod illo nomine auditorii principalis adfessores, hoc contra sanctioris consilii participes venirent, auctore MEIN. TYDEMANO c) tum supra d) e ZOSIMO e) obseruavi, tum nuper demum loco HERODIANI f) sensu confirmari, vbi de *Mammaea*, ALEXANDRO filio,

a) L. I. D. de officio adfess.

b) l. l. c. 8. p. 36. 199.

c) Diss. de L. Vlprii Marcelli vita et scriptis, Sect. I. c. 6. §. 2. in GER. OEL-

RICHS Thes. nouo Dissert. Belg. Vol. I. T. I. p. 35.

d) Cap. III. §. 2. p. 44. 19.

e) Hist. Nou. Lib. V. c. 30. §. 8.

f) Lib. VI. c. I.

filio, quamdiu ipse gerendae reipublicae nondum esset maturus, consiliarios cooptante, haec traduntur: καὶ πρῶτον μὲν τῆς συγκλήτου βουλῆς τοὺς δοκῶντας καὶ ἡλικία σεμνοτάτους καὶ βίᾳ σαφροφράτους, ἑκαίδεκα ἐπέλεξαντο, συνέδρους εἴτε καὶ συμβούλους τοῦ βασιλέως. Similiter συμπάροντες et κοίνωνοι πόρων vocantur, qui Latini sunt *participes, consiliorum participes*, nomine etiam ad Consistorianos forsitan translato. Certe vsus eius adpellationis, legibus aliquot vtriusque Codicis g) comprobatum, omnibus adfessoribus conuenire, IVL. CAES. BVLENGERVS h), IAC. GOTHOFREDVS i), FR. LINDENBROGIVS k), HENR. VALESIVS l), et d'ARNAVD m) dudum docuerunt. *Consiliorum* nomen frequens est, et de quovis adfessorum genere vsurpatur n); nec quidquam mutandum videtur in sententia PAVLI o): *consilari eo tempore, quo adfidet, negotia tractare in suum quidem auditorium nullo modo concessum est: in alienum autem non prohibetur*: quum, *consiliarem inuersa ratione poni pro consiliario, vt peculiarium, singularium etc. pro peculiari, singulari, CORN. VAN BYNKERSHOEK p) et HERM. NOORDKERK q) recte monuerint.*

g) v. g. L. vn. Cod. Th. et Iust. si
prouinc. rector. (Cod. Th. Lib. III. tit. 6.)

L. 3. Cod. Th. de metatis (Lib. VII. tit.

3.) L. omnis 5. Cod. Th. de iis, quae ad-
ministrant. (Lib. VIII. tit. 15.) L. I. Cod.
Iust. de adfess.

h) de Imperatore et Imperio Romano
Lib. II. c. 21. p. 147.

i) ad d. L. vn. Cod. Th. si prouinc.
rector.

k) ad AMMIANVM MARCELLINVM Lib.
XXVIII. c. 1.

l) ad eundem AMMIANI locum.

m) l. l. p. 42.

n) L. 3. IO. II. 12. C. de adfessor. cf.
SVETONIVS in v. Claudii c. 12.

o) L. 5. D. de offic. adfess.

p) Obsf. iur. Rom. Lib. I. c. 25.

q) Obseru. c. 4. p. 73.

nuerint. Exhibet praeterea inscriptio apud GRVTERVM r) *confi-*
liarium Auguſtorum:

D. M
Q. VAL. Q. F. POSTIMIO
ROMVLO. PATRI. DVL
CISSIMO. EQVO. PVBLI
CO. PROC. AD. BONA
DAMNATORVM
PROC. AD. ALIMENTA
CONSILIARIO. AVGG
Q. POSTIMIVS. ROMVLVS
FILIVS. ET. NEPOTES

Neque dubito, quin etiam *iuris studioſorum* titulus Comitibus Conſiſtorianis ex eadem cauſa obuenerit, ob quam ſolet adſeſſoribus magiſtratum ab auctoribus iuris ciuilis tribui; quamquam, qui hoc argumentum in ſingulari Diſſertatione diligentiffime explanauit, IO. DIDER. VAN LEEVWEN s) nullam eius nominis in Conſiſtorianos tranſlati fecit mentionem. Praeterquam vero, quod *adſeſſores* et *iuris ſtudioſi* in eadem lege iunguntur, in qua PAVLVS ſingulas muneris adſeſſorii partes deſcripſit t), conſtat quoque, hoc elogium, vt cum BYNKERSHOEKIO u) loquar, conueniſſe tantum non omnibus, quibus iuriſprudentia cordi curaeque eſſet.

Denique

r) Corp. Inſcript. p. CCCCLVIII. 7. in primis cap. 2. §. 2. et 3. pag. 359.
s) Diſſ. de *iuris ſtudioſis*, cuius Partes ſq.
II. exſtant in OELRICHS *Theſ. nouo Diſſert. Belg.* Vol. II. T. I. p. 339 — 408.
t) L. I. D. de *offic. adſeſſ.*
u) l. l. Lib. VI. c. 3.

Denique et sub *procerum palatii* nomine consilarii Imperatorum sunt intelligendi x).

Duos vero titulos iisdem perperam a nonnullis adscribi, obseruauit. Quo pertinet primum *antecefforum* nomen, a FRANC. POLLETO y) de Comitibus Consistorianis vsurpatum, quod nemini, nisi his, qui artem iuris publice profiterentur, seculo Iustiniano tributum esse, CAR. FRID. WALCHIVS z) inuictis argumentis probauit. Ac quamquam *Theophilum*, qui leges doceret Constantinopoli, eundem quoque Sacri Consistorii Comitem fuisse scio, tamen, quum plura officia saepenumero vni viro conferrentur, et comitiua primi ordinis inde a THEODOSII iunioris aetate *iuris doctores* emeritis stipendiis ornari solerent, non muto sententiam, quo minus, verum *antecefforum* munus a dignitate adfessorum Imperialium diuersum fuisse, iudicem. Non magis sub *domesticis*, de quibus integer in vtroque Codice titulus exstat, latent arcanorum Principis conscii: quae fuit peruersa ANDR. ALCIATI, ANT. CONTII et IVL. PACHII opinio, a PAGANINO GAUDENTIO a) merito reprehensa, vtpote qui milites potius et custodes corporis Imperatoris *domesticos* adpellari ostendit, causam tamen erroris minime aperuit. Quam equidem positam esse existimo in similitudine *domesticorum*, qui, iudicum adfessoribus et cancellariis

vulgo

x) L. 8. et 12. C. de LL. L. 5. §. 2. C. de tempor. et reparat.

y) *Historia fori Romani* c. n. PHIL. BROIDAEI (Ff. 1676. 8.) Lib. I. c. 4. p. 28. sq.

z) in *Iurisconsulto Antecessore*, ex variis iuris ciuilibus veterumque auctorum locis descripto, §. 10. 15. et 20.

a) *Iuridicar. Expositio*. Lib. II. c. 13. in OTTONIS *Thef.* Tom. III. p. 376.

vulgo iuncti *b*), a magistratibus in primis prouincialibus in consilii societatem vocarentur.

CAPVT VI

DE HIS, QVAE AD DIGNITATEM COMITIS CONSISTORIANI CONSEQVENDAM EXIGEBANTVR.

§. I.

Consiliarii lecti ab Imperatoribus, probati a senatu.

Iam, vt Consistorianorum ordines, munera ac dignitates propius cognoscamus, ante omnia, quis eos in contubernium Imperatoriae maiestatis adsciscere potuerit, quidque in hac electione potissimum spectatum fuerit, paullo adcuratius erit inuestigandum. Ac primi quidem Imperatores, qui ante HADRIANVM regnauerunt, in deligendis consiliorum publicorum participibus parum sibi videntur constitisse. Alii enim hos ipsi sibi cooptauerunt, alii a senatu eisdem quasi precario impetrauerunt, alii denique rem forti commiserunt. Sic AVGVSTVS, auctoribus SVETONIO *a*) et DIONE CASSIO *b*), sibi instituit consilia *fortiri* semestria, cum quibus de negotiis, ad frequentem senatum referendis, ante tractaret. Idem ingrauescente aetate, ceu alio loco DIO *c*) tradidit, viginti consiliarios a senatu *petiit*, qui, quum ipse

B 2

curiae

b) tit. Cod. de adfessoribus et domesticis et cancellariis iudicum.

a) in v. Augusti c. 35.

b) Lib. LIII. c. 21.

c) Lib. LVI. c. 28.

curiae interesse non amplius posset, in senatus locum succederent: *συμβούλους — είκοσι ετησίους ήθήσατο*. QUOD AVGVSTI institutum TIBERIVS ita est imitatus, vt super veteres amicos et familiares viginti sibi e numero principum ciuitatis *deposceret d)*. TITVS dicitur amicos *elegisse*, quibus etiam post eum Principes, vt et sibi, et reipublicae necessariis, adqueuerint, praecipueque vsi sint *e)*. HADRIANVS vero in eligendis adfessoribus et amicis ita versatus est, vt optimos quosque de senatu, de equitibus et de iurisperitis, quos tamen *senatus omnis probasset*, in contubernium Imperatoriae maiestatis adscitos, ad consilii societatem ipse vocaret *f)*. Quem modum etiam a posterioribus Principibus fuisse feruatum, docemur exemplo *Mammaeae*, matris ALEXANDRI SEVERI, quae, teste HERODIANO *g)*, sedecim e prudentissimis senatoribus ipsa elegit, vt filium impubere in regenda republica adiuuarent. Vnde colligimus, consiliarios Principum ex eo tempore ab ipsis quidem Imperatoribus lectos, sed a senatu omnes probatos fuisse atque confirmatos. Quamquam autem illa tempestate senatus auctoritas a Principibus in speciem certe magnopere aucta est; vti multis rerum argumentis HENR. IO. ARNTZENIVS *h)* et MICH. CONR. CVRTIVS *i)* ostenderunt: vix tamen est, vt fidem habeamus THOMAE BEVERIO *k)*, qui, manifesto temporis errore lapsus, Imperato-

d) SVETON. in v. *Tiberii* c. 55.

e) apud EVMDEM in v. *Titi* c. 7.

f) teste SPARTIANO in v. *Hadriani* c. 8. et 18.

g) Lib. VI. c. I.

h) *Miscellan.* c. II. p. 120. sqq.

i) *Comm. de senatu Rom. post tempora reip. liberae* Lib. III. c. I. §. 51 — 55. c. 5. §. 69. et c. 6. §. 70. 71.

k) in libro angliae scripto, qui germanice editus est hoc titulo: *Geschichte des Römischen Staats und des Römischen Rechts*,

peratoribus negat fuisse potestatem cooptandi consiliarios, vt pote a senatu solo quasi precario impetratos. Sequiore denique aetate, vt VALENTINIANI iunioris, existimauerim, consiliariorum delectum aut a solis Principibus pependisse, aut certe a senatu numquam fuisse impugnatum, siquidem ex eo tempore *sacilegii instar* habitum est dubitare, an is dignus sit, quem elegerit Imperator l), vel super quibuscunque administrationibus aut dignitatibus promulgandis diuinis obuiare beneficiis m).

§. 2.

De ordinibus, e quibus consilarii Imperatorum lecti sunt.

Ordinum, quibus ad consortium Imperatoriae maiestatis liceret adspirare, varia pro diuersis temporibus fuit conditio. Ac *senatus* quidem Romani in hoc officiorum genere obeundo praecipuas omni aevo fuisse partes, exempla AVGVSTI a), HADRIANI b), MAMMAEAE c) et ALEXANDRI SEVERI d) abunde probant. Nec TIBERIVM aut MARCVM ab hoc ordine puto abhorruisse, quum illum e numero principum ciuitatis, hunc ex optimatibus consiliarios sibi cooptasse, SVETONIUS e) et CAPITOLINVS f) tradant. Cuius consuetudinis quemadmodum antiquitas variae fuerunt causae,

B 3

ita

Rechts, a. d. Engl. übers. und mit Anmerkungen begleitet von L. VOELKEL (Lips. 1787. 8.) Lib. III. c. 7. pag. 274.

l) L. 3. C. de crimine sacrilegii.

m) L. 5. C. de diuers. rescript.

a) DIO CASSIVS Lib. LIII. c. 21.

b) SPARTIANVS in v. Hadriani c. 8. et 22. DIO CASSIVS Lib. LXVIII. c. 7.

c) HERODIANVS Lib. VI. c. 1.

d) LAMPRIIDIVS in v. Alex. Sev. c. 16. e) in v. Tiber. c. 55.

f) in v. M. Antonini c. 22.

ita haec potissimum ex HADRIANI consilio obtinuit, ne quid inconsulto senatu Romano, licet absente, Imperatores facere viderentur. Etenim, vt cum REN. BOTTEREIO g) loquar, pluribus sic ex senatus optimatibus in aulam transuectis, ambulatorium senatum, ac domesticum circa se semper habuerunt. Cum senatoribus ante HADRIANVM equestris quoque gradus homines ad causas cognoscendas a Principibus in consilium vocati sunt h), quem quidem morem HADRIANVS ita restrinxit, vt equites Romanos nec sine se de senatoribus, nec secum iudicare permetteret, ne quidquam senatui non deferre videretur. Ab epistolis tamen et a libellis primus equites Romanos habuit i). Interioris admissiois fuerunt in primis viri *consulares*, vt adeo praeter hos non temere alios sanctiore Principis consuetudine ornatos fuisse, IO. GOTTL. HEINECCIUS k) ausus sit adfirmare. Quod an iure fecerit, valde dubito: singula tamen exempla virorum consularium, qui simul essent amici et Comites Augustorum, suppeditant tum lapis l), C. Sentio Seuero, Viro Consulari et Amico Principis, positus, tum SPARTIANVS m), de HADRIANO professus, quod *causas Romae atque in prouinciis frequenter audierit, adhibitis consilio suo CONSULIBVS, praetoribus et optimis senatoribus*. Quae si quis comparaverit cum IVSTINIANI constitutione n), qua Quaestor Palatii causam

g) in Hadriano legislatore anno imp. 4. §. 4. in CHRIST. GOTTF. HOFFMANNI *Hist. iur.* Vol. II. P. II. p. 150.

h) SPARTIANVS in v. Hadriani c. 3. et 22.

i) *ibid.* c. 22.

k) in Ex. de P. Luuencio Celso, quae

est in EI. *Sylloge Opuscul.* XII. p. 515. et in Ex. de Saluio Iuliano, *ibid.* n. XXIII. p. 795.

l) apud GRVTERVM in *Corp. Inscript.* p. MC. 5.

m) in v. Hadriani c. 22.

n) L. 34. C. de adpellae.

fam ad Principem relatum, adiunctis duobus, ab Imperatore electis, magnificis viris, vel Patriciis, vel Consularibus, vel Praefactoris discernere iubetur, virorum profecto consularium suffragiis in sequiorum quoque Imperatorum auditorio locum relictum esse, haud dubitabit. Plus tamen reliquis ordinibus ad familiaritatem cum Imperatore contrahendam *Patriciatus* dignitas hoc aevo valuit, licet haec ipsa vim muneris peculiaris minime haberet, quod a PVDORE o) latius est demonstratum. Ac quamquam non omnes Comites Consistoriani in Patriciorum numero fuerunt, quod recte monuit BVLNGERVS p) aduersus GVID. PANCIROLVM q), male eosdem ad AVGVSTI tempora referentem: negari tamen non potest, omnes Patricios Imperatoribus fuisse a consiliis, siquidem non solum CLAVDIANI r), CORIPPI s), CASSIODORI t) et PAULI DIACONI v) testimonia abunde id confirmant, sed et ipse adeo IVSTINIANVS Patriciorum in rebus gerendis auctoritatem non dissimulat x). Qua de re plura habent, qui de Patriciis adcurate exposuerunt, IAC. GVTHERIUS y), IAC. DE LA LANDE z), DRACO a), PVDOR b) et CVRTIVS c). Porro

o) in *Diff. laud.* §. 7. p. 7. sq.

p) *l. l.* Lib. II. c. 19. p. 346.

q) in *Thef. variarum lectionum* Lib. I. c. 3. et in *primis* Lib. II. c. 8.

r) in *VI. Honorii Consul.* v. 600. Lib. II. in *Eutrop.* v. 68. sq. et in *Prologo eiusdem libri*, v. 2.

s) de *laudibus Iustini minoris* Lib. II. n. 6. v. 208. sqq.

t) *Variar.* Lib. VIII. c. 9.

v) de *gestis Langobardorum* Lib. II. c. 30.

x) *L. 34. C. de adpellat. L. fin. C. de consularibus.* (Lib. XII. tit. 3.)

y) de *offic. Dom. Aug.* Lib. I. c. 11.

z) in *Diff. de ingressu in secretaria iudicium* c. 3. in MEERMANNI *Thef. iur. T. III.* p. 454.

a) *l. l.* Lib. II. c. 4. §. 11. p. 145. sq.

b) in *Diff. laud.* §. 8. p. 8. sqq.

c) *l. l.* Lib. III. c. 6. §. 93. p. 166.

et ex *aduocatis fisci* lectos fuisse, qui, aduocatione defuncti, ad comitiuae Consistorianae dignitatem eueherentur, variae docent variorum Imperatorum constitutiones, in titulis Codicis *de aduocatis diuersorum iudiciorum et de aduocatis diuersorum iudicum* obuia, et à BARN. BRISSONIO *d*), PANCIROLO *e*), BRVMNERO *f*), nec non EV. OTTONE *g*) diligenter explicatae. Certe Imperatores THEODOSIVS et VALENTINIANVS *h*) fisci patronos post officium depositum *aduocatorum consortio abscedere cum comitiua Consistoriana* praeceperunt; quam sanctionem LEO *i*), ANASTASIVS *k*) et IVSTINVS *l*) deinceps retulerunt. Quare non vniuersè solum SIDONIVS *m*), *aduocatorum quum finiuntur actiones, tunc incipere dignitates*, de suo tempore testatus est, sed etiam fisci in primis patronatum *auspicium honorum* VICTOR *n*) et SPARTIANVS *o*) adpellauerunt. Consequabantur autem comitiuae praemia, olim, qui per annum, ex LEONIS autem constitutione *p*), qui per biennium fisci patrociniū exercuissent. Nec omnes, si quid video, sequioribus temporibus ex aduocatione fisci ad ipsum Comitum in actu positorum fastigium prouehantur, utpote solis ornamentis ac priuilegiis Consistorianis plerumque condecorati; id quod coligo

d) *Select. ex iure civili antiquo*. Lib. III.

c. vii.

e) *de claris LL. interpretibus* Lib. I.

c. 4. et 5.

f) in *Comm. ad Legem Cinciam* c. 10.

§. 5. lqq.

g) in *Papiniano* c. 14. §. 1. et 2.

h) *L. 8. C. de aduoc. diuers. iudiciorum*.

i) *L. 12. et 13. C. eod.*

k) *L. 1. et 2. L. 4. §. 1. C. de aduoc.*

diuers. iudicum.

l) *L. 6. C. eod.*

m) *Lib. I. epist. II.*

n) *de Caesar. c. 20.*

o) in *v. Antonini Getae c. 2.*

p) *L. 12. C. de adu. diu. iudiciorum*.

ligo ex verbis Imperatorum LEONIS et ANTHEMI *q)*: quatenus huiusmodi delato eis liberalitate nostrae serenitatis honore possent in otio et tranquillitate reliquum vitae suae tempus peragere, nulla eis inuitis ingerenda sollicitudine. Superiori tamen aetio non desunt exempla iurisperitorum celeberrimorum, CERVIDII SCAEVOLAE, CLAVDII TRYPHONINI et AEMILII PAPINIANI *r)*, quos, aduocatione fiscali defunctos, Principibus postmodum vere fuisse a consiliis, aliunde nouimus. Ceterum illud honorum seminarium ab HADRIANO iam iam esse institutum, non est, quod post GUTHERIVM *s)*, BOTTEREIVM *t)*, BRVMMERVM *v)*, PET. BURMANNVM *x)* et OTTONEM *y)* contra BRISSONIVM *z)* et DION. GOTHOFREDVM *a)* amplius demonstrem. Hinc et intelligi poterunt ea, quae de *adffessoribus et aduocatis Praefectorum Praetorio*, tamquam in primo honorum gradu positis, et consequendae adeo comitiuae dignitati idoneis, a PANCIROLO *b)*, RVBENIO *c)*, atque ARN. DRAKENBORCHIO *d)*, argumento potissimum e Nouella THEODOSIANA *e)* petito, obseruata sunt.

q) L. 13. sub fin. C. de aduoc. diu. iudiciorum. cf. L. 1. et L. 2. §. 6. C. de adu. diu. iudicum.

r) v. STEGERI Diss. de honoribus veterum iurisperitorum (Lips. 1743.) cap. I. §. 8. pag. 27.

s) l. l. Lib. III. c. 1.

t) l. l. ann. imp. 16. §. 3. in HOFFMANNI Hist. iur. Vol. II. P. I. p. 190.

v) l. l. c. 10. §. 5.

x) de uectigal. pop. Rom. cap. II. pag. 171.

y) l. l. c. 14. §. 2.

z) l. l. Lib. III. c. vlt.

a) ad L. I. C. de aduoc. ffici.

b) l. l. Lib. I. c. 3.

c) l. l. pag. 9. sq. ed. Lips.

d) in Diss. de officio Praefectorum Praetorio cap. 4. in OELRICHS Thef. Dissert. Belgg. Vol. II. Tom. II. p. 69. sq.

e) Nou. Theod. XXXIII. de postuland.

C

sunt. Praeterquam enim, quod ex aduocatis PP. P. duo priores quolibet anno, postea biennio, ad patronatum fisci promouentur *f*), non pauca praefecto sunt adfessorum in auditorio PP. P. ad ipsam Praefecturam Praetorianam nullo, vel vno tantum honore intermedio, vocatorum exempla, a PET. FABRO *g*) et OTTONE *h*) diligenter notata, quae, vel huius dignitatis facilem fuisse cum altioribus comitiuae honoribus commutationem, euincunt. Denique et *bonarum artium Professoribus*, in primis Grammaticis, Sophistis et Iurisconsultis, a THEODOSIO iuniore hoc concessum est laborum praemium, vt, emeritis viginti annorum stipendiis, primo ordine condecorarentur; quem ipsum tamen honorarium magis titulum, quam verum munus fuisse, quibus intelliget, qui elegantissimam explanationem legum, quae huc pertinent, THEODOSIANARVM *i*), a IAC. GOTHOFREDO propositam, legerit *k*). Ceterum quum aeuo THEODOSIANO passim quibusque haec dignitas conferretur, eaque re claritudo eius et splendor vilesceret, vterque THEODOSIVS *l*) vetuerunt quemquam ad Consistorianorum Comitum honorem adspirare, nisi ad eundem viam sibi praeftruxisset certa norma seu ratione, quam tamen, quum nullum eius sanctionis vestigium alibi exstet, GOTHOFREDVS *m*) fatetur ignorari.

Mihi

f) L. 10. et 12. C. de adu. diu. iudicior.

g) *Semestr.* Lib. I. c. 2. p. m. II.

h) L. I. c. 14. §. 6.

i) L. vn. Cod. Th. de professor. qui in vrbe Constantinop. (Lib. VI. tit. 21.) L. 3. Cod. Th. de studiis liberal. vr. Romae et

Constantinop. (Lib. XIII. tit. 9.) cf. L. vn. Cod. Iust. eod. tit. (Lib. XI. tit. 18.)

k) cf. L. 8. Cod. Th. de honorar. codicill. (Lib. VI. tit. 22.)

l) d. L. 8. de honorar. codicill.

m) ad d. L. 8.

Mihi vero ad ipsam hanc ordinum successionem, quam modo explicavi, THEODOSII videntur respexisse.

§. 3.

De reliquis, quae ad dignitatem Comitis Consistoriani consequendam exigebantur.

Supereft, vt, quae fuerint animi generisue virtutes in eligendis Comitibus Consistorianis spectatae, inuestigemus. Ac primum quidem oportuit esse integrae famae et existimationis eos, qui ad Imperatorii fastigii consortium adspirarent, quum personae turpes, inhonestae et infames inferioribus adeo magistratibus adfidere prohibitae sint *a*). Quas quamquam MARCIANVS legibus arceri negat: tamen id magis de facti, quam de iuris infamia intelligo, vt proinde turpitudinem lege notatam apud Romanos viam ad munera ac dignitates semper praeclusisse existimem. Etenim, quod MARCIANVS dubitanter adfirmare videtur, ceu recte monuit VAN LEEVWEN *b*), id citra omnem dubitationem confirmavit Imperator CONSTANTINVS *c*): *neque famosis et notatis, et quos scelus aut vitae turpitudinis inquinat, et quos infamia ab honestorum coetu segregat, dignitatis portae patebunt*; vnde simul colligo, infamiam, si simpliciter dicatur, haud raro de sola facti turpitudine esse accipiendam, quatenus ea notae, quam leges comminatur, opponatur. Qua quidem explicatione vtrum sym-

C 2

bolam

a) L. 2. D. de offic. adfess.

RICHS *Thef. nouo Dissert. Belgg.* Vol. II. Tom. I. p. 361.

b) in *Diss. laud.* I. c. 2. §. 4. in OEL.

c) L. 2. C. de dignit. (Lib. XII. tit. 1.)

bolam ego contulerim ad virorum summorum; M. AVGVSTINI CAMPIANI d) et BYNKERSHOEKII e) coniecturas, viderint me doctiores. Quo minus vero optimis MARCIANI et CONSTANTINI consiliis euentum semper respondisse optatum statuamus, prohibent exempla nebulonum pessimorum, eunuchorum, libertinorum, hominumque famosissimorum, saepissime inter Imperatorum familiares receptorum, quae in tristem humanitatis memoriam IAC. GOTHOFREDVS f) excitauit. Audiamus eum in finem VOPISCVM g), de temporibus DIOCLETIANI et AVRELIANI ita conquestum: *et quaeritur quidem, quae res malos principes faciat? Iam primum licentia, deinde rerum copia, AMICI praeterea IMPROBI, SATELLITES DETESTANDI, EVNYCHI AVARISSIMI, AVLICI VEL STVLTII VEL DETESTABILES, et rerum publicarum ignorantia.* Nec legi vumquam digniorem magno Principe vocem aureo illo CONSTANTINI M. edicto h), quod, ingenti malo oppositum, ob argumenti praestantiam integrum adscribam: *si quis est, cuiuscumque loci, Ordinis, Dignitatis, qui se in quemcumque Iudicum, Comitum, Amicorum, vel Palatinorum meorum aliquid veraciter et manifeste probare posse confidit, quod non integre atque iuste gessisse videatur, intrepidus et securus accedat; interpellet me, ipse audiam omnia, ipse cognoscam; et, si fuerit comprobatum, ipse me vindicabo. Dicat securus, et bene sibi conscius dicat: si probauerit, ut dixi, ipse me vindicabo de eo, qui me usque ad* hoc

d) de officio et potest. magg. Rom. pag. 468. sq. g) in v. Aureliani c. 43.

e) Obs. iur. Rom. Lib. I. c. 5. h) d. L. 4. Cod. Th. de accusat. et inf. f) ad L. 4. Cod. Th. de accusat. et script. inferis. (Lib. VIII. tit. 1.)

hoc tempus simulata integritate deceperit. Illum autem, qui hoc prodiderit et comprobauerit, et dignitatibus et rebus augebo. Ita mihi summa Diuinitas semper propitia sit, et me incolumem praestet, ut cupio, felicissima et florente republica. Quod vero ad libertinae conditionis homines adinet, quamquam ipsis lex Visellia omnem ad honores dignitatesque aditum praecclusit i), nisi aureorum annulorum iure imperato a Principe sustentarentur, nulli tamen hominum generi a malis Imperatoribus plus fuisse indultum, docent exempla CLAUDII, NERONIS, GALBAE, OTHONIS, VITELLI, ut ceteros sequioris aevi Caesares taceam, qui ipsa adeo vilissimorum mancipiorum consuetudine ad rempublicam regendam familiariter vsi sunt. Cui quidem consortio etsi quis eos iure adhibitos esse coniecerit ex sententia MARCIANI k) saepius laudata, secundum quam libertini magistratibus adsidere possunt; recte tamen VAN LEEUWEN l) id, de quo iurisperitus loquitur, adfessorum genus negat fuisse in dignitate constitutum; quod secus in iis, qui in auditorio Praefecti Praetorio, Quaestoris Sacri Palatii, Magistris Officiorum, ac vel maxime Principis ipsius adsiderent, utpote omnes dignitate certa, ac comitiua primi ordinis illustres. Quare idem Vir doctus egregie obseruauit, libertinos vel ipsa lege Visellia prohibitos fuisse Principibus adsidere, siquidem in dignitate constituerentur hi, quos Principum mandata sustinerent m). Postquam vero IUSTINIANVS omnem legi

C 3

Viselliae

i) L. vii. C. ad Leg. Visell.

RICHS Thes. nouo Dissert. Belgg. Vol. II.

k) d. L. 2. D. de offic. adfess. haec

Tom. I. p. 362.

l) in Diss. laud. I. cap. 2. §. 4. in OEL-

m) L. 5. fin. C. de dignitatib.

Vifelliae auctoritatem detraxit *n*): nec libertinios amplius a Principum consuetudine legitime arceri potuisse contendo. *Iuris peritiam* quo minus omnibus augusti collegii adfessoribus necessariam fuisse statuiam, prohibent SPARTIANI *o*) et LAMPRIIDI *p*) testimonia, quorum vterque adcurate distinguit *iurisconsultos a reliquis Comitibus et amicis*. Adcedit eiusdem LAMPRIIDI *q*) auctoritas, qui ALEXANDRO hanc tradit fuisse consuetudinem, vt, si de iure aut de negotiis tractaret, solos doctos et disertos adhiberet, si vero de re militari, milites veteres et senes ac bene meritos, et locorum peritos ac bellorum et castrorum, et omnes literatos, et maxime eos, qui historiam norant. Nec clericorum adeo consilia in ferendis abrogandisque legibus a CONSTANTINO M. eiusque successoribus neglecta esse, docent argumenta rerum, a CORN. GVIL. DE RHOER *r*) adfatim adlata, quamuis nollem propterea clericis in ipso Imperatorum Christianorum Consistorio locum dignitatemue assignare, qualem me ipsis in specimine priori *s*) tribuisse, iam poenitet. *Aetatis* denique rationem in variis comitiuae Consistorianae gradibus conferendis habitam esse existimarem, nisi obstaret auctoritas monumenti antiqui *t*), in quo *Petronius Maximus* dignitates Primicerii Notariorum, Comitum Sacrarum Remuneracionum et Praefecti Urbis omnes intra vicefimum quintum aetatis annum adsequutus esse dicitur.

n) Nou. LXXVIII. cap. 1.

o) in v. Hadriani cap. 18.

p) in v. Alexandri Sen. cap. 16.

q) *ibid.*

r) de effectu religionis Christianae in p. CCCCXXXVIII. 7.

iurisprudenciam Romanam Diss. III. §. 5. sqq. pag. 89. lqq.

s) Cap. II. §. 8. pag. 39. sq.

t) apud GRVTERVM in Corp. Inscript. p. CCCCXXXVIII. 7.

§. 4. *De sollemni Comitum Consistorianorum inauguratione.*

Quemadmodum nulla fuit in imperio Romano dignitas, cui non sequiora in primis secula, pompae fastus Orientalis adfuefacta, maiorem conciliarent ab inaugurationis celebritate splendorem: ita nec comitiū ordinis honor sollemni caruit conferendi formula, quam pro diuersis officiorum ac dignitatum generibus diuersam CASSIODORVS a) memoriae tradidit. In primis autem ornamenta Consistoriana arbitror esse collata hac vel simili formula: *Comitiū tibi primi Ordinis ab illa indictione maiestatis fauore largimur, ut Consistorium nostrum sicut rogatus ingrederis, ita moribus laudatus exornes*, quam idem scriptor b) de Spectabilibus Comitibus Consistorianis, *κατ' ἐξοχήν* sic dictis, adhibuit. Sollemnitatem ipsam coniicio in inaugurandis praesentibus aliam esse obseruatam, aliam in absentibus. *Praesentibus* forte eadem vel simili cerimonia sub Imperatoribus recentioribus collata est dignitas Consistoriana, quam in Patriciatu tribuendo obseruatam fuisse, CONSTANTINO PORPHYROGENNETO c) auctore, PVDOR d) probauit. Certe idem CONSTANTINVS ritus in inaugurandis Magistris e), Praepositis f), Praefectis g), Quaestoribus h), Secundiceriis i), et Magistris Scriniarum k), et suq,

et

a) *Variar.* Lib. VI.

b) CASSIODOR. l. I. c. 12.

c) *de ceremoniis aulae Byzantinae,*

Lib. I. c. 48.

d) in *Diff. laud.* §. 5. p. 5. sq.

e) d. l. Lib. I. c. 46.

f) Lib. I. c. 50.

g) Lib. I. c. 51. 52.

h) Lib. I. c. 53.

i) Lib. I. c. 56.

k) (Lib. I. c. 58.)

et antiquiori aevo sollemnes litteris consignavit. At *absentes*, in primis vacantes, solis codicillis cum cingulo illustris dignitatis transmissis ad hunc honorem vocatos fuisse, colligo ex testimoniis, a IACO. GOTHOFREDO l) adfatim adlatis, quorum sigillatim illustrandorum opportunitatem alius locus, de insignibus Comitum, nostrorum expositurus, praebebit. Ceterum poterat primi ordinis comitibus aut post probatos labores, aut ex gratia, aut pro pretio impetrari m); quemadmodum omnino certa pecuniae summa, ab AVERANJO n) amplius definita, pro introitu soluenda erat ab his, qui militiam palatinam vel Sacrorum Scriniarum fuerant consecuti. Magis tamen in eam adducor opinionem, ut solis dignitatibus vacantibus et honorariis, vel officii palatinis inferioribus hanc nundinationem propriam, a vero autem Comitum in actu positorum honore prorsus alienam fuisse censeam.

CAPVT VII.

DE ORDINIBVS ET OFFICIIS ADSESSORVM

PRINCIPALIVM

§. I. Descriptio ordinum et officiorum Consistoriariorum generalis.

Quanto lubentius fateor, nullum fere huius libelli caput maioribus difficultatibus laborare eo, quo Comites in singulas classes

l) ad L. vn. Cod. Th. de Comitib. vacant. (Lib. VI. tit. 18.) et L. I. Cod. Th. de honorar. codicill. (Lib. VI. tit. 22.)

m) d. L. vn. Cod. Th. de Comit. vacant. n) Interpretar. ius. Lib. II. c. 17. §. 16.

ses et singula officia sunt describendi: tanto facilius spero me a lectoribus aequis veniam esse impetraturum, si, in hac argumenti obscuritate saepius lapsus, magis, quae ex assidua veterum monumentorum lectione coniecerim, quam, quae ipse pro certis adfirmare ausim, proposuero. Vt autem omnis instituti ratio primo statim intuitu cognosci possit, hanc praemitto ordinum officiorumque Consistorianorum descriptionem, deinceps sigillatim confirmandam:

I. Omnes Comites Consistoriani fuerunt ordinis primi, alii quidem Illustres, alii Spectabiles, quae tamen distinctio non ad solam comitiuam Consistorianam, sed ad omnem dignitatem palatinam spectauit.

II. Illustres in primis vel in actu positi, vel vacantes, vel honorarii fuerunt.

III. Illustres in actu positi quoad Consistorium memorantur Praefectus Praetorio, Praefectus Vrbi, Magister Officiorum, Quaestor Sacri Palatii, Comes SS. Largitionum et Comes Rerum Priuatarum: quamquam praeter hos nonnumquam adhibiti videntur Magistri Militum et Praepositus S. Cubiculi.

III. Vacantium et honorariorum innumera occurrunt officia, quae, quoniam in actu posita non fuerunt, ad nos non pertinent.

V. Spectabilium duplex genus est statuendum, alterum *Comitum Consistorianorum κατ' ἐξοχήν* ita dictorum, quos quodammodo vacantibus equiparaueris, alterum eorum, qui, quamquam certis officiis in Consistorio functi, ipso tamen Consistorianorum nomine vsi non sunt.

D

VI. Po-

VI. Posterioris generis fuerunt Primicerius Notariorum, Magistri Scriniarum, Secundicerius et omnes Tribuni Notarii, Decuriones Silentiariorum et ipsi Silentarii, nec non Proximi Scriniarum.

Ne autem temporum rationibus male consuluisse arguar, varias has dignitates in Consistorio Principum obuias nego ante CONSTANTINI M. aetatem ita distinctas esse ac separatas, vt singulis classibus sui tituli iam tum tribuerentur: quamuis vnum vel alterum officiorum genus etiam in antiquiorum Principum Consistorio inueniatur. Placet eam in rem adscribere egregiam CHRISTI. GOTTL. SCHWARZII *a*), viri de antiquitatis studio insigniter meriti, obseruationem: *tempore quidem reipublicae liberae Romani raro vsi sunt peculiaribus et quasi determinatis titulis et elogiis honorum, nisi, quod Consules et senatorii ordinis viros frequenter CLARISSIMOS AMPLISSIMOSQUE dictos esseprehendamus. Quae consuetudo etiam diu obtinuit sub imperio, ita quidem, vt senatorum ordo praecipue titulo AMPLISSIMI designaretur. Deinde potissimum primarii viri ordinis equestris SPLENDIDI et ILLUSTRES compellabantur. Postea, circiter a Constantini temporibus, tituli magis distingui, nec nisi certis dignitatibus adscribi coeperunt. Quo in primis refero illud, quod de CONSTANTINO M. tradidit EVSEBIUS *b*):* κομήτων δ' οἱ μὲν, πρώτου τάγματος ἠξιοῦντο· οἱ δὲ, δευτέρου· οἱ δὲ, τρίτου· διασημοτάτων δ' ὁσαύτως καὶ ἑτέρον πλείων ἀξιωμάτων, μολοῖσιν ἄλλοι μετεῖχον· εἰς γὰρ τὸ πλείονας τιμῶν, διαφόρους ἐπένοσι

a) in Diss. de vetusto quodam di- stis HARLESIVS Norib. 1783. 8. p. psycho consulari et ecclesiastico §. 22. 325.
in EI. Exercit. acad. quas edidit Illu- *b*) in v. Constantini M. Lib. III. c. I.

ἐπινοεὶ βασιλεὺς ἄλλας. Nunc igitur solummodo loquor de forma Consistorii ea, quam, a CONSTANTINO M. acceptam, sequiores Imperatores plus minusue inflexerunt, seruato in primis, quem Notitia dignitatum utriusque imperii suppeditat, ordine.

§. 2.

De triplici Comitum ordine, et comitiua primi ordinis Consistoriana.

Quam in Dissertatione superiore a) TIBERII aevo vindicauit Comitum in tres ordines distributionem, a CONSTANTINO M. ad totidem diuersas dignitates translata, eandem ante omnia cum diuersa nostrorum Comitum conditione conferre placet. Neque enim latet me ANT. MATTHAEI b) et IVST. CHRIST. THORSCHMIDII c) sententia, ex qua duplex, vel adeo triplex Consistorianorum ordo distinguitur, quasi non primi solum, sed secundi quoque et tertii ordinis Consistoriani fuissent. Verum enimvero, praeterquam quod nusquam equidem in lapide aliquo antiquo vel Notitia dignitatum, vel alio antiquitatis monumento mentionem factam legi Comitum Consistorianorum Ordinis secundi vel tertii, licet saepissime occurrant Comes in Consistorio ordinis primi d), Comes ordinis primi intra Consistorium e), Comes intra Consistorium ordinis

D 2

primi

a) Cap. II. §. 3. p. 24. lqq.

b) in *Veteris aevi Analectis* Tom I. p.

465.

c) in *Diff. Historia Comitum Consisto-*

rianorum in Imperio Orientis §. 4. p. II.

d) apud GRUTERVM d. l. pag. CCCCXXXVIII. I.

e) *ibid.* p. CCCCLXV. 8.

primi f): videtur profecto discrimen, quod *Illustres* inter et *Speſtabiles* interceſſit, huic errori potiffimum anſam praeuiſſe. Quamquam enim *Speſtabiliſſimum* dignitas perpetuo poſtpoſita eſt *Illuſtrium* faſtigio, tamen, ſi a ſolis Proximis Scriniorum, tamquam Comitibus ſecundi ordinis g), completo vero militiae litteratae tempore ad comitiſſimam Sacri Conſiſtorii euectis h), diſceſſeris, Speſtabiles non minus fuerunt ordinis primi, quam Illuſtres; cuius rei cauſſa prouoco ad GVTHERIVM i), GOTHOFREDVM k) et GVRTIVM l), qui omnino hoc argumentum praeclare expoſuerunt. Praeterea, qui error eſt contrarius aliorum, idem GOTHOFREDVS m) recte negauit, Conſiſtorianos Comites ſolos fuiſſe Comites ordinis primi, quum etiam Praepoſiti ac Tribuni ſcholarum, Comites rei militaris, Comites, qui Illuſtribus agentibus adſediſſent, Archiatri Sacri Palatii, reliquique, quos tituli XIII – XXI. Lib. VI. Codicis Theodoſiani indicant, ad eundem honoris gradum fuerint euecti.

§. 3.

De Illuſtribus et Speſtabilibus.

Comitum igitur noſtrorum alii fuerunt *Illuſtres*, alii *Speſtabiles*. *Illuſtrium* nomen viris maximae dignitatis olim tributum a): nec ab-

f) in LVD. ANT. MVRATORI Nouo Theſ. vet. inſcripſit. Tom. II. p. DCCXX. et DCCXXI. k) ad tit. Cod. Th. de Comitibus Conſiſtor. et de Comit. et trib. ſchol. (Lib. VI. tit. 12. et 13.)

g) L. 17. et 18. Cod. Th. de Proximis, Comit. diſpoſ. (Lib. VI. tit. 26.)

h) L. 8. C. de Proxim. Sacror. Scrinior. (Lib. XII. tit. 19.)

i) l. l. Lib. I. c. vlt.

l) l. l. Lib. III. c. 8. §. 102. ſq.

m) ad d. tit. Cod. Th. de Comit. et trib. ſchol.

a) CICERO de petis. Conſul. c. 5.

absürde dixeris, ab equitibus *b*) id ad nostros esse translatum. *Spectabilem* loco antiquitas habuit viros *spectatos* et honestos *c*), *spectatam* iuventutem *d*). A CONSTANTINI M. temporibus primum videtur peculiaris *Illustrium* dignitas a *Spectabilem* classe esse separata, sicut ISIDORVS *e*) scribit, *primos senatorum dici ILLVSTRES, secundos SPECTABILES, tertios CLARISSIMOS*. Quod ipsum discrimen in singulari constitutione *f*) ab Imperatore HONORIO agnoscitur. *Illustrium* autem praecipuas fuisse in Consistorio partes, docent tum *viri illustres, qui consiliis et Consistorio intersunt g*), tum *illustres in Sacro Consistorio cincti h*), tum, qui in recensu *Illustrium i*) commemorantur, *Comites Consistoriani, qui participantes Augusti pe-
storis curas agendo claruerunt*. Et hi quidem intelligendi sunt sub *Comitibus Consistorianis*, quos, a *Spectabilibus* praecipue sic dictis diuerfos *k*), praeter legem, quam adtuli *l*), exhibent binae GRATIANI, VALENTINIANI et THEODOSII constitutiones *m*), nec non AMMIANVS MARCELLINVS *n*), qui eosdem *militaribus* opponit. Fue-

D 3

runt

b) v. PET. BURMANNI *Diff. de iure
aureorum annulorum (Trai. ad Rh. 1734.)*
cap. 2.

c) PLAVTVS in *Mercatore Act. II*
Sc. II. v. 47.

d) VIRGIL. *Aen. Lib. VIII. v. 151.*

e) *Orig. Lib. VIII. c. 4.*

f) L. 52. *Cod. Th. de haeret.* (Lib.
XVI. tit. 5.)

g) L. vlt. *Cod. Th. ad L. Cornel. de
sacar.* (Lib. VIII. tit. 14.)

h) L. 2. C. *ex dignit. ordo seru.* (Lib.
XII. tit. 8.)

i) L. 3. *Cod. Th. de metasis* (Lib. VII.
tit. 8.)

k) GOTHOFRED. *ad L. 1. Cod. Th. de
Palatin. SS. LL. et RR. PP.* (Lib. VI. tit.
30.)

l) d. L. 3. *de metat.*

m) d. L. 1. et 4. *de Palatin. SS. LL.*

n) Lib. XV. c. 5. et 6. Lib. XXXI. c.
12.

runt autem e Consistorianis Illustres Praefectus Praetorio o), Praefectus Vrbi p), Magistri Militum q), Praepositus S. Cubiculi r), Magister Officiorum s), Quaestor S. Palatii t), Comes SS. Largitionum v) et Comes Rerum Priuatarum x). Illustribus dignitate inferiores fuerunt *Comites Consistoriani*, κατ' ἐξοχὴν ita vocati, de quibus potissimum agere titulos vtriusque Codicis, de *Comitibus Consistorianis* inscriptos, GOTHOFREDVS y) egregie ostendit. Hi quippe proximo tantum gradu *Speſtabiles* fuerunt, qualis titulus Comasio et Clearcho in ARCADII et HONORII lege z) tribuitur. Ac Speſtabilium quidem alii certis in ipſo Consistorio functi sunt officii, vt Primicerius Notariorum a), Magistri Scriniarum b),

Secun-

- o) L. vlt. Cod. Th. de *Decurion. et Siten.* (Lib. VI. tit. 23.) L. vn. Cod. Th. de *curiof.* (Lib. VI. tit. 29.)
- p) L. 14. Cod. Th. de *numerar.* (Lib. VIII. tit. 1.) L. 61. Cod. Th. de *adpell.* (Lib. XI. tit. 30.) L. 183. Cod. Th. de *Decurion.* (Lib. XII. tit. 1.) L. 7. Cod. Th. de *Scenic.* (Lib. XV. tit. 7.)
- q) L. vlt. Cod. Th. de *Comit. rei milit.* (Lib. VI. tit. 14.) L. 17. Cod. Th. de *re milit.* (Lib. VII. tit. 1.) L. 8. Cod. Th. de *merat.* L. 1. Cod. Th. de *Comit. et Trib.* (Lib. VII. tit. 11.)
- r) L. vn. Cod. Th. de *Praepof. S. Cubic.* (Lib. VI. tit. 8.) d. L. 3. de *merat.*
- s) L. vlt. Cod. Th. de *Primicer. et Notar.* (Lib. VI. tit. 10.) L. 20. Cod. Th. de *agenr.* (Lib. VI. tit. 27.) L. 10. Cod. Th. de *curiof.* (Lib. VI. tit. 29.)
- t) L. 17. Cod. Th. de *proxim.* (Lib. VI. tit. 26.)
- v) L. vlt. Cod. Th. de *Palatin. SS. LL.* d. L. vn. *qui a praebit. ziron.* L. vn. Cod. Th. de *auri publ. proſequur.* (Lib. XII. tit. 8.)
- x) d. L. vlt. de *Palatin. SS. LL.* L. 27. et 32. Cod. Th. de *peſirion.* (Lib. X. tit. 10.)
- y) ad L. vn. Cod. Th. de *Comit. Conſiſtor.* (Lib. VI. tit. 12.)
- z) d. L. vn. de *Comit. Conſiſt.*
- a) d. L. vn. *qui a praebit. ziron.*
- b) d. L. vn. *qui a praebit. ziron. Nov. THEODOSII I. de auctoritate Cod. Theod.*

Secundicerius et omnes Tribuni Notarii *c*), Decuriones Silentiariorum ipsique Silentarii *d*), Proximi denique Scriniorum *e*) (quorum tamen nullum Comitis Consistoriani elogio laudari memini); alii ius ingrediendi in Consistorium habuerunt *f*), intra cuius arcana admissi et actibus interesse, et Imperialia adire responsa poterant, licet ipsi curas Augusti pectoris agendo non participarent, ut Illustres. Quod postremum Spectabilem genus non solum Comitum Consistorianorum nomine praecipuo usum, sed etiam diuersis temporibus inter diuersas dignitates medio quasi loco constitutum est. Sic modo collocantur inter maximarum culmina dignitatum et Notarios *g*); modo exaequantur Proconsularibus *h*), i. e. Proconsulatu functis, non Proconsulibus, ut perperam habet, notante GOTHOFREDO *i*), Codex Iustinianeus; modo post illustres dignitates medium tenent inter Primicerium Notariorum et Magistros Scriniorum locum *k*). Si secundum seriem titularum, quibus dignitatum ordo in utroque Codice explicatur, earundem successionem aestimare fas est, Consistoriani censendi sunt inter Magistros Scriniorum et Comites ac Tribunos scholarum medii. Post Quaestores S. Palatii et ante Magistros Memoriae

c) L. 7. Cod. Th. de priuil. cor. qui in VI. tit. 4.) L. vlt. Cod. Th. de honorar. S. Palat. mil. (Lib. VI. tit. 35.) L. 21. codicill. (Lib. VI. tit. 22.) cf. CASSIODOR. Variar. Lib. VI. c. 12.

d) L. 30. §. fin. C. de inoff. test. cf. GOTHOFRED. Paratit. ad tit. Cod. Th. de Decurion. et Silent. *g*) L. 15. Cod. Th. de extraordin. (Lib. XI. tit. 16.)

e) L. 66. C. de Decurion. (Lib. X. tit. *h*) L. vn. Cod. Th. et I. C. Iust. de Comit. Consistor.

f) L. 28. Cod. Th. de Praetor. (Lib. *i*) ad d. L. vn. de Comit. Consist.

g) L. 28. Cod. Th. de Praetor. (Lib. *k*) d. L. vn. qui a praebit. ziron.

rae ac Libellorum a THEODOSIO iuniore l) laudantur *Sperantius, Apollodorus et Theodorus, Viri Spectabiles, Sacrique Consistorii Comites*. Idem Imperator m) locum adsignat Consistorianis post Illustres vacantes, ante Tribunos et Notarios, non ante Comites primi ordinis, quod GOTHOFREDO n) placuit. IVSTINIANVS o) denique, post Illustres, *περιβλέπτους Κομήτας Κοσιτωριανούς Clarissimis Tribunis Praetorianis et Notariis* praeponit.

§. 4.

De positis in actu, vacantibus et honorariis.

Illustres in primis fuisse vel *in actu positos*, vel *vacantes*, vel *honorarios*, nullum argumentum clarius probat celeberrima THEODOSII et VALENTINIANI sanctione a), ad quam omnino videndus est IAC. CUIACIUS b). Ibi enim *quinque Illustrium gradus* ponuntur: 1) qui *in actu positi* illustres peregerunt administrationes; 2) *vacantes*, qui *praesentes* in comitatu illustris dignitatis *cingulum* meruerunt; 3) *vacantes*, quibus *absentibus cingulum* illustris mittitur dignitatis; 4) *honorarii*, qui *praesentes* ab Imperatore *sine cingulo* codicillos tantum honorariae dignitatis adepti sunt; 5) *honorarii*, quibus *absentibus* similiter *sine cingulo* mittuntur illustris insignia dignitatis. Quem quidem *vacantium* titulum etiam Comitibus secundi vel tertii ordinis tributum esse, colligere licet ex ipsis THEODOSII iunioris

l) Nou. THEODOS. I. de auctorit. Cod. Th.

m) Nou. THEODOS. XXXXI. c. 3.

n) ad d. L. vn. de Comit. Consist.

o) Nou. XIII. c. 3.

a) L. 2. C. vt dignis. ordo feru. (Lib. XII. tit. 8.)

b) p. m. 479. sqq.

junioris verbis c): idcirco *Illustres vacantes per omnes nostras provincias constitutos ternos tirones in adaeratione debere persolvere. Comites quoque Consistorianos, vel primi ordinis, nec non Tribunos et Notarios, sed et eos, qui administrationes ordinarias in provinciis gubernarunt, dare singulas oportere. TRIBUNOS VERO VACANTES, sive COMITES SECUNDI vel TERTII ORDINIS omnesque Clarissimos tertiam partem tironis agnoscere. Idem discrimen et in Spectabilium classe obseruatum est, quum non solum sub Comitibus vacantibus, de quibus exstat in Codice Theodosiano titulus d), auctore GOTHOFREDO e), intelligendi sint Comites primi ordinis, quatenus opponuntur Illustribus, adeoque et Spectabiles; sed etiam Comites illi Consistoriani, quos supra explicauimus, inter Spectabiles eodem sensu gesserint dignitatem vacantem, quo Illustres nec in actu positi, nec honorarii. Fuerunt igitur Illustres, vt ad hos redeam, in actu positi, qui illustres administrationes ipsi peragerent, et perpetuis officiis in Comitatu Principali fungerentur: quales memorantur Praefecti Praetorio f), Quaestores, Magistri Officiorum, Comites SS. Largitionum et Comites RR. PP. g). Vacantium plura occurrunt in sequioris aevi monumentis genera, a nostris vacantibus toto coelo diuersa, quae nemo adcuratius distinxit GOTHOFREDO h). Habemus enim vacantes in scholis Palatinis, id est, supernumerarios et adscriptitios, vacantes*

c) Non. THEODOS. XXXXI. c. 3.

d) Lib. VI. tit. 18.

e) ad L. vlt. Cod. Th. de Primicer. et Notar.

f) L. 10. Cod. Th. de Legar. (Lib. XII. tit. 12.)

g) L. 3. Cod. Th. de metar. L. 5. Cod. Th. de fide test. (Lib. XI. tit. 39.)

h) ad L. vn. Cod. Th. de Comitibus vacant.

cantes seu vacantiuos in militia, *vacantes* nullius corporis societate coniunctos, denique et *adlectos*. At *Illustres vacantes* erant, vt viri summi *i*) verbis vtar, *qui, post vigiliis et labores* (addo: *sibi*) *vacantes iam et munere defuncti, pro praemio ad dignitatem illustrem honorariam euehantur*. Quam *vacantium* classsem cum ipsis *ἐμπράκτοις* pessime confudit IO. FILLEAV *h*), duplici solum Consistorianorum ordine constituto, *vacantium et honorariorum*, quorum illos dixit inter agentes et in actu positos fuisse, et arduis consiliis vacauisse, deceptus vocabuli *vacare* significatione, qua pro eo, qui operam dat negotio alicui, adhibetur: quum tamen ipsa THEODOSII et VALENTINIANI constitutio *l*) meliora eum docere potuisset. Imo *vacantes* dicuntur propterea, quia, deposita administratione, ita otiosi sunt, vt quouis tempore, in Consistorium vocati, negotiis a Principe extra ordinem sibi commissis vacare possint; vnde *cingulum otiosum* apud CASSIODORVM *m*), cuius verba, quamquam ad Comites Consistorianos Spectabiles proprie spectantia, commode et ad Illustres vacantes transferri possunt: *otiosi cinguli honore praecineta dignitas, quae nullum nouit offendere, nullum cognoscitur ingrauare, et super omnia bona concitare nescit* inuidiam. Quocirca *prouocati moribus tuis, comitiuum tibi primi ordinis — largimur; vt Consistorium nostrum sicut rogatus ingrederis, ita moribus laudatus exornes; quando vicinus honor est Illustribus, dum alter medius non habetur*. Ipsam formulam conferendi Illustratus vacantis IDEM *n*) exhibet, vbi

i) ad d. L. ult. de Primicer. et Notar.
k) in Tr. de Comir. Consistor. c. 5.
 in MEERMANI Thef. iur. Tom. I. p. 342.

l) d. L. 2. de dignit. ordo seru.
m) Variar. Lib. VI. c. 12.
n) l. l. Lib. VI. c. 10. et 11.

vbi *Proceres vacantes* sunt iidem, qui alias *Illustres vacantes* audiunt. *Vacantium* duo genera in lege saepius laudata o) constituuntur, quorum alii *praesentes* in comitatu, alii *absentes* illustre cingulum essent consequuti. Quamquam autem vacantibus otiosis per *codicillos* hic honor tribuebatur, tamen, quia eundem post labores seu militiam propter fidem exploratam promeruerant, praeferebantur vltimae *honorariorum* classi, ita vt medio loco conspicerentur inter *ἐμπράκτους*, seu eos, qui sudore ad ipsam dignitatem et administrationem peruenissent, et *Illustres codicillarios*, qui pretio vel gratia Illustratus ornamenta impetrassent, de quibus agit titulus Codicis Theodosiani *de honorariis codicillis* p). *Licet enim unum nomen esset, tamen id meritis aestimandum esse*, censuerunt Imperatores HONORIVS ET THEODOSIVS q), in quorum constitutione sub *viris honorabilibus non honorariis, sed vacantes* sunt intelligendi r). Satis igitur *vacantes* mihi videor ab *honorariis* vel *honoratis* distinxisse, quorum, si vniuerse accipiantur, tria constituo cum IACOBO DE LA LANDE s) genera: primum eorum, qui magistratus et administrationes publicas sustinerent; alterum, dignitatibus et officiis reipublicae perfunctorum, et emeritis honoribus conspicuorum; tertium denique nostrorum hominum, quibus principali munificentia vel pretio dignitas concessa esset sine administratione et sine meritis. Etenim *honorarii*, quos h. l. intelligi-

E 2

mus,

o) d. L. 2. *vt dignit. ordo seru.*p) cf. d. L. vlt. Cod. Th. *de Primicer.*et *Notar. Nou. THEOD. XXXII. d. L. 2. vt dignit. ordo seru.* et CASSIODORVS *Variar. Lib. VI. c. 16.*q) d. L. vn. Cod. Th. *de Comit. vacant.*

r) GOTHOFREDVS ad h. l.

s) in *Diss. de ingressu in secretaria iudicum* etc. c. I. in MEERMANI *Thef. iur. T. III. p. 450. sq.*

mus, siue praesentes essent, siue absentes, *codicillos* tantum illustris dignitatis *sine cingulo* adepti fuerant ¹⁾, quare, solis insignibus citra rem et ministerium ornati, *nudas* dicuntur obtinere *umbras et imagines dignitatum* ²⁾. Quod vero *solo cingulo* ab honorariis differre vacantes GOTHOFREDVS ³⁾ scripsit, id amplius sic accipio, vt honorariae et adumbratae dignitatis viros numquam, vacantes per saepe intra Consistorii arcana admissos esse censeam; cui coniecturae non parum roboris addeat ex lege THEODOSII ET VALENTINIANI ⁴⁾, qua sancitur: *quin et de Consistorianis Comitibus hoc nobis uniuersi placere cognoscant, vt his, qui vel absentes sunt, vel testimonialibus tantum adepti sunt dignitatem, praecedant, qui admitti intra Consistorii arcana meruerunt, et actibus interesse, et nostra adire responsa*. Ceterum CONSTANTINVS M. eiusque successores, quum (quae fuit Graecae gentis ambitio) omnium cupiditati explendae non sufficerent legitimi magistratus et ordinaria reipublicae munera, ad eorum similitudinem has ipsas dignitatum umbras et imagines excogitauerunt, ceu DE LA LANDE ⁵⁾ praeclare obseruavit, quo omnino, si a GOTHOFREDO discesseris, nemo adcuratius exposuit discrimen, quale *ἐμπράτους* inter, vacantes et honorarios obtinuit.

§. 5.

¹⁾ d. L. 2. *vt dignit. ordo serui.*

²⁾ d. L. vii. *de honorar. codicill.*

³⁾ L. vii. Cod. Th. *de honorar. codicill.*

L. 41. et 74. Cod. Th. *de decurion.*

⁴⁾ l. l. c. i. in MEERMANI *Thef. T.*

⁵⁾ ad d. L. vii. Cod. Th. *de Comit.* III. p. 451. sq.

vacant.

§. 5.

INTRA CONSISTORIVM *et* IN CONSISTORIO ESSE, *idem*.
Numerus *Consistorianorum*.

Praeter hos, quos exposui, dignitatis Consistorianae gradus, nullum plane admitto discrimen aliud, ne illud quidem, quod GVTherivs a) inter *Comites intra Consistorium et in Consistorio* ex duplici inscriptione effecit, quarum vtraque exstat apud GRVTERVM; altera b):

MEMMIO. VITRASIO. ORFITO. V. C
NOBILITATE. ACTIBVSQVE. AD. EXEM
PLVM. PRAECIPVO. PRAEFECTO. VRBI
ET. ITERVM. PRAEFECTO. VRBI. PROCON
SVLLI. AFRICAE. AC. TERTIO. SACRARVM
COGNITIONVM. IVDICI. COMITI. IN
CONSISTORIO. ORDINIS. PRIMI rel.

altera c):

SATVRNINO. SECVNDO. V. C
PRAESIDI. PROVINCIAE. AQVITANICAE
MAGISTRO. MEMORIAE. COMITI. ORDI
NIS. PRIMI. PROCONSVLLI. AFRICAE. ITEM
COMITI. ORDINIS. PRIMI. INTRA. CON
SISTORIVM rel.

Vnde GVTherivs inferre voluit, *Comites intra Consistorium*, in contubernium Imperatoriae maiestatis adscitos, arcanis Principum ipsis interfuisse, *Comitibus in Consistorio* autem datam esse solam

E 3

ingre-

a) l. l. Lib. I. c. 17.

b) Corp. inscr. p. CCCCXXXVIII. I.

c) *ibid.* pag. CCCCLXV. 8.

ingrediendi Consistorium facultatem, absque deliberandi iure; fortasse et illos sedisse, hos stetisse. Quod autem iam GOTHOFREDVS d) suspicatus est, GVTHERIVM eas species temere confinxisse, neque vllum fuisse inter Comites *in Consistorio et intra Consistorium* discrimen: id ipsum in primis confirmant duo lapides, a MYRATORIO e) adlati, in quibus idem MEMMIUS VITRASIVS ORFITVS Comes INTRA CONSISTORIVM ordinis primi adpellatur, quem GRVTERVS Comitem IN CONSISTORIO ordinis primi exhibuerat. De qua re vt lectores fiant certiores, adponam vtriusque inscriptionis MYRATORIANAE particulam, quae huc pertinet:

MEMMIO. VITRASIO. ORFITO. V. C
 GENERE. NOBILI etc.
 PRAEFECT. VRBI
 NON. MVLTO. INTERPOSITO. TEMPORE
 ITERVM. PRAEFECTO. VRBI
 PROCONSVLI. AFRICAE
 COMITI. ORDINIS. PRIMI
 ITEM. COMITI. INTRA. CONSISTORIVM
 ORDINIS PRIMI. etc.

est statim

MEMMIO. VITRASIO. ORFITO. V. C
 NOBILITATE. ET. ACTIBVS. PRAEIPVO
 PRAEFECTO. VRBI. PROCONSVLI. AFRICAE
 ET. TERTIO. SACRARVM. COGNITIONVM. IVDICI
 COMITI. ORDINIS. PRIMI. ITERVM
 INTRA. CONSISTORIVM. etc.

Quod

d) ad d. L. vii. Cod. Th. de Comit. Consistor. et in *Discursu histor. ad Leg. Quisquis* Cod. ad L. lul. maiest. c. 11. p. m. 68.

e) *Non. Thef. vet. inscripr.* Tom. II. p. DCCXX. sq.

Quod reliquum est, ex iis, quae haecenus disputata sunt, satis patere arbitror, numerum eorum, qui Consistorio interessent, nec olim fuisse perpetuum, nec hodie certo posse definiri. Quare quum MAMMAEA sedecim e senatoribus *f)*, ALEXANDER SEVERVS viginti iurisperitos, ac doctissimos et disertissimos viros non minus quinquaginta *g)*, THEODOSIVS denique et VALENTINIANVS *h)* viginti Consistorianos adhibuisse leguntur: nemo certi quidquam inde efficere poterit, nisi ab AVGVSTI *i)*, TIBERII *k)*, ALEXANDRI SEVERI et THEODOSII ac VALENTINIANI exemplis *vicenarii* numeri constantiam quodammodo repetere malit.

§. 6.

Singula officia Illustrium in Consistorio exponuntur.

Quos supra dixi in Consistorianorum Illustrium numero fuisse, Praefectum Praetorio, Praefectum Vrbi, Magistros Militum, Praepositum S. Cubiculi, Magistrum Officiorum, Quaestorem S. Palatii, Comitem SS. LL. et Comitem RR. PP., non necessario omnes simul adhibitos esse, probant tum *Pars actorum habitorum apud Imperatorem IULIANVM Augustum in Consistorio; adstante Louio, Viro clarissimo, Quaestore; Anatolio, Magistro Officiorum; Felice, Comite SS. LL. etc. a)*, tum recensio virorum, quorum auxilio

f) HERODIAN. Lib. VI. c. 1.

g) LAMPRID. v. Alex. Scu. c. 16.

h) Nou. THEODOS. XXXXI. c. 3.

i) DIO CASS. Lib. LVI. c. 28.

k) SVETON. v. Tiber. c. 55.

a) L. 5. Cod. Th. de fide test. et infr. (Lib. XI. tit. 39.) cf. L. 1. Cod. Th. de Quaestoribus, Magistris Officiorum etc. (Lib. XI. tit. 9.)

lio se in concinnando Codice vsum esse THEODOSIVS praedicat *b*):
Antiochi, cuncta sublimis, ex Praefecto et Consule, Maximini, Viri Illu-
stris, ex Quaestore S. Palatii, Martyrii, Viri Illustris, Comitis et Qua-
estoris suae clementiae. Quae loca si comparaueris cum singulis argu-
 mentis, reliquorum Illustrium in Consistorio suffragia probanti-
 bus, nec eandem fuisse, nec perpetuam Consistorii formam, sed
 diuersis officiis, pro diuersa temporum ratione et Imperatorum
 consuetudine, distinctam, facili negotio intelliges. Vt autem
 legitimo ordine haec officiorum varietas describatur, ante omnia
 moneo, praeter hos, quos dixi, viros, fuisse et alios Imperatori
 a consiliis, qui dignitate vel ipsos Illustris superarent, *Superillustris*.
 proinde a GYTHARIO *c*) dictos, quales fuerunt *Consules et Patricii*,
 nec non *Exconsules*. Hoc sensu THEODOSIVS *Antiochum*, ex Prae-
 fecto et Consule, dixerat *cuncta sublimem*, utpote ceteris dignitati-
 bus superiorem. Magis tamen adridet GOTHOFREDI *d*) distinctio,
 iuxta quam tres concipiuntur *Illustrium gradus*: primus, quo con-
 tinentur Consules et Patricii; secundus, in quo sunt Praefecti
 Praetorio, Praefecti Urbis, Magistri Militum et Praepositi S. Cu-
 biculo; tertius, cui adconsentur Quaestores, Magistri Officiorum,
 Comites SS. LL. et Comites RR. PP. Quorum singuli in quo-
 libet ordine post depositas administrationes inter se indiscretae
 fuerunt dignitatis; ita ut loco potior esset, qui promotionis tem-
 pore et codicillorum adeptione praecessisset *e*). Primi gradus
 quae

b) Nou. THEODOS. I. de auctor. Cod. Theodos.

d) ad L. vn. Cod. Th. de Praepositi. S. Cubiculi (Lib. VI. tit. 8.)

c) l. l. Lib. I. c. II.

e) L. I. C. de Praepos. S. Cubic. (Lib. XII. tit. 5.)

quae peculiaria fuerint in Consistorio officia, nusquam inueni traditum; illud tamen arbitror, fuisse eos primo loco in suffragia missos, ita vt Patricii medio loco haberentur inter Consules et Praefectos, Consulatus autem tanquam apex omnium dignitatum ceteris praeretur f). Certe iam in VALERIANI Consistorio similis ordo obtinuit, quem discimus e narratione VOPISCI g), vel potius ACHOLII, maxime memorabili de adrogatione AVRELIANI: *quum consedisset Valerianus Augustus in thermis apud Byzantium, praesente exercitu, praesente etiam officio palatino, adsidentibus Memmio Fusco, Consule ordinario, Beblio Macro, Praefecto Praetorii, Quinto Ancario, Praefide Orientis; adsidentibus etiam a parte laeva Aulthio Saturnino, Scythici limitis duce, Murentio, ad Aegyptum destinato, Iulio Tryphone, Orientalis limitis duce, et Meceo Brundysino, Praefecto annonae Orientis, et Vlpio Crinito, duce Illyriciani limitis et Thracii, et Fulvio Boio, duce Rhetici limitis: Valerianus Augustus dixit etc. Praefecturae Praetorianae et Urbanae origines atque incrementa, quatenus ad Consistorium nostrum spectant, exposui in Specimine priori h), vbi et adfatim adlata sunt loca, quae, vtrumque Magistratum vice sacra iudicasse, Praefectum Praetorio autem ipsi adeo auditorio principali praefuisse, euincunt. Quae quidem post diuisionem orbis in quatuor Praefecturas soli Orientis Praefecto, qui et in Comitatu Principum cum Quaestore S. Palatii fuisse legitur i), conuenire, nullus dubito. Reliquos Praefectos, vt cum*

Impe-

f) cf. IAC. SIRMONDVVS ad SIDONII
Lib. V. epist. 16.

g) in v. Aureliani, c. 13.

h) Cap. III. §. 4.

i) L. 32. C. de adpellat.

Imperatoribus HONORIO et THEODOSIO *h*) loquar, magis in provinciis, quam in sacro comitatu in actu positos fuisse arbitror. Vade etiam cognosci potest ratio, cur plerumque inter Consistorianos Illustres sola Quaestoris, Magistri Officiorum, Comitis SS. LL. et Comitis RR. PP. quadriga commemoretur, licet nec Magistrorum Militum *l*), nec Praepositi S. Cubiculi *m*) Consistorio subinde admotorum exempla deficiant. Quae perpetua Consistorianorum Illustrium quadriga, Comitatu sacro adscripta, elucet non solum ex laudata actorum, in Consistorio Imperatoris IULIANI habitorum, parte *n*), verum etiam in primis ex VALENTINIANI, VALENTIS et GRATIANI sanctione *o*), in qua *Sacrario imperiali*, i. e. Consistorio, *explorata sedulitate* dicuntur *obedire*, quia ad iussa Principis expediti et velut in procinctu erant, siue in constitutionibus promulgandis (quod Quaestoris munus erat), siue in Principis mandatis exsequendis (quod Magistri Officiorum erat), siue in largitionibus, tributis, sacrisque opibus administrandis (quae partes Comitis SS. LL. et Comitis RR. PP. erant) *p*). In his ipsis singulorum officiis recensendis, quatenus ea Consistorio inseruirent, tanto breuior esse potero, quo clariorem lucem viri docti huic argumento dudum adtulerunt. Quamobrem ipse
 resti-

h) L. vn. Cod. Th. de Comit. qui Illust. agenz. adf. (Lib. VI. tit. 15.)

l) L. 17. Cod. Th. de re milit. (Lib. VII. tit. 1.)

m) L. vn. Cod. Th. de Praepos. S. Cubic. (Lib. VI. tit. 8.) L. 3. Cod. Th. de mercat. cf. GOTHOFREDI Disc. histor. ad

L. Quisquis Cod. ad L. Iul. maiest. c. II. p. m. 67. et CVRTIVS de Senatu Rom. post temp. reip. lib. III. c. 7. §. 97.

n) d. L. 5. de fide rest. et instr.

o) L. I. Cod. Th. de Quaestor. Magistr. Offic. etc.

p) v. GOTHOFREDVS ad d. L. I.

alter fisco et patrimonio Principis *d*) praepositus fuit. Ac Comes quidem SS. LL. vice Principis cognoscebat *e*) et cognitionibus praefidebat *f*), maxime in caussis ad aerarium pertinentibus *g*), vnde et *Sacri Auditorii Cognitor* vocatur *h*). Sub eius litteris proponebantur publice nonnullae Constitutiones *i*), in primis eae, quibus pecuniae Principi erogandae populis indicebantur *k*): quemadmodum etiam chartis honorum conferendorum nomen subscribebat *l*). Denique et arena, quam Princeps Comitibus Consistorianis aliisque quotannis Kalendis Ianuariis elargiebatur *m*), per Comitem SS. LL. collata videtur *n*). *Comes* vero RR. PP. cognoscebat de rebus ad fiscum spectantibus; vnde non solum instructam prius petitionem ab officio eius esse oportebat, quam quid vtiliter a Principe impetraretur *o*); sed et rescripta donationis bonorum fisco delatorum, a Principe impetrata, apud eundem adleganda, delatoresque simul inducendi erant *p*). Praeterea idem de incestu et sepulcris violatis iudicabat *q*), quoniam

virum-

d) *Noris. Imp. Orient.* c. 88. apud GRAEVIVM l. I. T. VII. p. 1552. sqq. cf. GUTHERIUS l. I. Lib. III. c. 25. GOTHOFREDI *Noris. dignit.* Cod. Th. BURMANVS l. I. c. 8. p. 116.

e) L. 21. Cod. Th. de *adpellat.* (Lib. XI. tit. 30.)

f) L. 28. *cod.*

g) L. 39. et 46. *cod.*

h) L. 64. *cod.*

i) L. vlt. Cod. Th. de *immunitate* (Lib. XI. tit. 12.)

k) L. vlt. C. de *can. largition. rir.* (Lib. X. tit. 23.)

l) CASSIODOR. *Variar.* Lib. VI. c. 7.

m) L. 4. C. de *aduoc. diuers. iudicium.*

n) CASSIODOR. *ibid.*

o) L. 11. 14. 16. 23. 26. Cod. Th. de *petition.* (Lib. X. tit. 10.) L. vlt. Cod. Th. de *bon. vacant.* (Lib. X. tit. 8.)

p) L. 12. et 13. Cod. Th. de *petition.*

q) L. 4. C. de *incest. nupr.* cf. CASSIODOR. l. 7. Lib. VI. c. 8.

utrumque iudicium cum partis bonorum publicatione conu-
ctum erat r).

§. 7.

Speſtabilium officia in Conſtorio.

Expoſitis *Illuſtrium* in Conſtorio officiis, dicendum eſt de
Speſtabilibus iis, qui, quamquam nominatim inter Comites Con-
ſtorianos non occurrunt, tamen haud inſimas in Conſtorio
partes obtinuerunt. Eius generis primus eſt *Primicerius Notario-
rum*, quem in Conſtorio fuiſſe ſatis patet e GRATTIANI, VALENTI-
NIANI ET THEODOSII conſtitutione a), et ex antiquo monumento b),
in quo *Primaevum in Conſtorio Sacro Tribunalis et Notarium* inter-
pretor *Primicerium*:

PETRONIO. MAXIMO. V. C. PRAEF. VRB. etc.

QVI. PRIMAEVVS. IN. CONSISTORIO

SACRO. TRIBVNVS. ET. NOTARIVS. MERVIT. etc.

Curam is habebat laterculi maioris c), in quo conſignata omnis
dignitatum et adminiſtrationum notitia; vnde recte obſeruavit
CIVICIVS d), per Primicerium largitum eſſe Principem honores,
vt per Comitem LL. pecunias. Per eundem aliquando recitatae

F 3

in

r) GYTHERIVS l. l. Lib. III. c. 25.

a) L. 2. Cod. Th. de *Primicer. et Notar.*
(Lib. VI. tit. 10.)

b) in GRUYERI *Corp. Inſcript.* pag.
CCCCXXXVIII. 7.

c) *Notit. Imp. Or.* c. 93. in GRAEV.
Theſ. Ant. Rom. Tom. VII. p. 1574.
ſqq. cf. CLAUDIANI *Epithalam. Palladii*
v. 83 — 91.

d) *Paratitl. C. de offi. Quaſtor.* p. m.
30. cf. GYTHERIVS l. l. Lib. III. c. 6.

in Senatu Principum Orationes, vt adeo Quaestoris vicem nonnumquam sustinuisse videatur e). Nollem tamen ad stipulari coniecturae CL. SALMASII f), qui Primiceriis, ait, singularem praepositum fuisse *Magistrum*, a *vigiliis* inde ac *laboribus* dictum: quum in loco Codicis Theodosiani g) verba: a *vigiliis ac laboribus*, sint ab antecedente *Magistri* nomine separanda; *Magister* autem ibi *ἀπλῶς* dicatur pro *Magistro Officiorum* h). Illud vero certius, quod idem SALMASIVS i) adfirmat, Primicerii Notariorum officium in Consistorio Principum recentiorum ad *Cancellarium* esse translatum. Quod ad *Magistros Scriniarum* adinet, neminem fugit, quatuor fuisse *Scrinia* Palatina, *Memoriae*, *Epistolarum*, *Libellorum* et *Dispositionum*, quorum praefecti, si a solo *Comite Dispositionum* discesseris, dicerentur omnes *Magistri*, nomine *Scrini* addito, vt *Magister Memoriae*, *Magister Epistolarum*, *Magister Libellorum*. Plura qui desiderat, adeat ampliores PANCIROLI k), GVTHE-RII l), GOTHOFREDI m) et CHR. VLR. GRVPENII n) commentarios. Omnes autem *Scriniarum Magistros* fuisse in Consistorio, colligo

e) L. I4. Cod. Th. de Senator. (Lib. VI. tit. 2.) cf. GVTHERIVS *ibid.* 98. in GRAEVII *Thef. Ant. T. VII p. 1579 — 1592.*

f) in *Diss. de Secretariis*, in ALB. HENR. DE SALLENGRE *Thef. Ant. Rom. Tom. II. p. 673.* l) l. 1. Lib. III. c. 3 — 6. m) ad L. vn. Cod. Th. de *Magistris Scriniar.* (Lib. VI. tit. 11.) et tit. Cod. Th. de *Proxim. Comis. Dispos.* (Lib. VI. tit. 26.)

g) L. vlt. Cod. Th. de *Primicer. et Notar.*

h) v. GOTHOFREDVS ad h. l.

i) in *Diss. laud.* in *Thef. SALLENGRIANI Tom. II. p. 672.*

k) *Comm. ad Notic. Imp. Or. c. 94 —*

n) in *Obs.* (Hanou. 1753. 4.) quarum II. agit de *forma testamentorum iudicialium et priuatorum in scriptis* §. 2. p. 96. lqq.

tum ex indole officiorum, quibus functi sunt: unde et *Imperato-*
riae maiestati quodammodo adsidere dicuntur o); tum e sanctione
 THEODOSII IUNIORIS p), Codicis auctores referente, inter quos
 occurrunt *Magistri Memoriae et Libellorum*; tum in primis ex in-
 scriptione a GRUTERO q) excitata, quam ob argumenti praestantiam
 adponere placet:

DIS

MAGNIS

MATRI. DEVM. ET. ATTIDI. SE

XTILIVS. AGESILAVS. AEDESIUS

V. C. CAVSSARVM. NON. IGNOBI

LIS. AFRICANI. TRIBVNALIS. ORA

TOR. ET. IN. CONSISTORIO

PRINCIPVM. ITEM. MAGISTE

R. LIBELLORVM. ET. COGNITION

SACRARVM. MAGISTER. EPISTO

LAR. MAGISTER. MEMORIAE. etc.

Singulorum officia Notitia dignitatum haec exhibet: *Magister*
Memoriae: adnotationes omnes dicit, et emittit, et precibus respondet.
Magister Epistolarum: legationes civitatum, consultationes et preces
tractat. Magister Libellorum cognitiones et preces tractat. Scrinium
Dispositionum praetermittit, forte, quia Notitiae tempore eius
vices Magister Epistolarum sustinebat r). Insinuabant autem
 Comites

o) L. vii. Cod. de Magistr. SS. Scrin.
 (Lib. XII. tit. 9.)

q) Corp. Inscript. p. XXVIII. 2.

p) Nou. THEODOS. I. de auctor. Cod. Th.

r) PANCIRÖLVS l. l. c. 98. p. 1592.

Comites Dispositionum Principi supplicum desideria, aut iudicium consultationes, et responsa data consulentibus mittebant, quae est origo *Referendariorum* s). Nec mirum, iurisperitos in primis ad Seriniarum magisterium fuisse euectos t), quum totum ius in Seriniis Principum constitutum legatur u), omnisque generis adnotationes, pragmaticae sanctiones, rescripta, cognitiones et preces ibi reponerentur atque ederentur x). *Secundicerius Notariorum*, i. e. *sequens Primicerium Tribunalis et Notarius* y), eodem honore atque ordine, quo Primicerius, perfruebatur z), quem excipiebant ceteri *Tribuni et Notarii*, seu *Tribuni Notarii*, *residui* proinde *ordinis* dicti a). Eorum praecipua fuit in Consistorio functio, intra cuius *secreta* aliquoties leguntur *militasse* b). Nec opus est, vt cum GVThERIO c), SALMASIO d) et IO. TESCHEMAKERO e) fingamus peculiare *Notarios a secretis vel ad secreta*, quos GOTHOFRE-

DVS

s) PANDROLVS *ibid.*

t) V. BERN. HENR. REINOLDI *Oss. iur. ciu. interpretationi Codicis praemissae* c. I. in EIVSD. *Opusc.* p. 403. sq. EV. OTTONIS Papinianus c. 14. §. 3. ADR. STEGERI *Diss. de honoribus veterum iurisperitorum* c. I. §. 10. p. 30. et III. CHR. FRID. GLÜCKII *Introductio in studium historiae LL. postiuarum Germanorum* c. 2. sect. 2. §. 60. p. 110. sq.

u) L. 19. C. de *testam.*

x) L. VII. C. de *aguaeductib.* (Lib. XI. tit. 42.) cf. REINOLDVS l. I. p. 401.

y) L. 2. Cod. Th. de *Primicer. et Nosar.*z) GOTHOFREDVS ad L. 21. Cod. Th. de *petition.*a) L. 3. Cod. Th. de *Primicer. et Nosar.*

b) L. 7. Cod. Th. de *Priuil. cor. qui in S. Pal. mil.* (Lib. VI. tit. 35.) CASSIODOR. *Variar.* Lib. VI. c. 16.

c) l. I. Lib. II. c. vit.

d) *Diss. laud. de Secretariis in Thes. SALLENGR.* T. II. pag. 665. sq. 673. sq.

e) *Diss. de iure silentii* (Trai. ad Rh. 1730.) c. 4. §. 1. in OELRICHS *Thes. nou. Dissert. Belgg.* Vol. III. Tom. I. p. 277.

dñs. f), quem omnino sequor, ex ordine Notariorum Principis
 ad mandata secreta peregre perferenda missos esse, probavit.
 Praeterea Tribunalium Notariorum fuit, acta in Consistorio ex-
 cipere, breues causarum in eodem referendarum conficere, ea,
 quae e re essent, Imperatoribus suggerere, Imperialia responsa
 foras efferre, cognitionibus et interrogationibus adistere; quo-
 rum omnium frequentissima occurrit apud AMMIANVM MARCEL-
 LINVM aliosque scriptores veteres mentio, a FR. IVRETO g),
 GVTHERIO h), GOTHOFREDO i) et SALMASIO k) diligentissime no-
 tata. Cum Tribunis Notariis minime confundendi sunt Cancell-
 larii, quorum non solum in Secretariis iudicum, vt putabat
 CVIACIVS l), sed et in Consistorio Principum munus aliquod
 fuisse, quamquam vile olim et contemptum, GOTHOFREDVS m)
 ac SALMASIVS n) egregie ostenderunt. Tantum enim abest, vt
 Cancellarii dicti sint ii, qui intra cancellos scribendis epistolis,
 iussionibus, edictis, relationibus ac rescriptis operam darent
 (quale munus omnino fuit Notariorum), vt fuerint infimi gradus
 adparitores, vel osiarii, qui cancellos Consistorii aperirent in-
 tromittendis litigantibus, aut, si qui alii Consistorii ingrediendi
 ius

f) ad L. I. Cod. Th. de Primicer. et
 Notar. cf. IDEM ad L. vii. Cod. Th. de
 mandat. Princ. (Lib. I. tit. 3.)

g) ad SYMMACHI Lib. V. ep. 39.

h) l. I. Lib. III. c. 9.

i) ad d. L. I. Cod. Th. de Primic. et
 Notar.

k) Diff. laud. in Thes. SALLENGR.
 Tom. II. p. 666. sqq.

l) Paratit. C. de adfessor. domest. et
 cancell. iud. p. m. 47.

m) ad L. vii. Cod. Th. eod. (Lib. I.
 tit. 12.)

n) Diff. laud. p. 669. sq.

ius haberent, ac post introductos clauderent. Quod ipsum Iu-
culenter discimus ex locis AGATHIAE *o*) et CASSIODORI *p*), a GO-
THOFREDO vberius explicatis. Postea coepit Cancellariorum
nomen et ad alia munera flecti, et magis honorari, adeo vt tan-
dem ad summum secreti Magistrum, seu Quaestorem in Consi-
florio, tractum sit, titulo tamen non tam a *cancellis*, quam a *canc-*
cillando potius deriuato. Ceterum loco *Cancellariorum*, quales
tempore vtriusque Codicis promulgati in ministerio fuerunt,
reperio in aula Byzantina nouissima simile, sed forte honorificen-
tius officium, à GEORG. CODINO, vulgò CVROPALATA *q*), com-
memoratum, τῶ ἐπὶ τῆς ἐπαῖς καταστάσεως, εἰς τὸ ποιεῖν ἐπιτάγματα
ἐν τῷ τοῦ βήματος, h. e. Praefecti Sacro Consistorio, qui apud tri-
bunal ordinem iustum seruari curat. A Tribunis Notariis ad
Silentiariorum eorumque *Decuriones* progredimur, de quibus plura
dabunt PANCIOLVS *r*), GVTHERIVS *s*), GOTHOFREDVS *t*) et in
primis TESCHEMAKER *v*). *Silentiariorum*, licet minime essent a
secretis Principum, quale quid in mentem venerat ACCVRSIO *x*),
fuisse tamen peculiari officio in Consistorio functos, et eatenus
circa

o) de reb. gest. Iustiniani Lib. I. p. 31.
in Corp. Byz.

p) *Variar.* Lib. XI. c. 6.

q) de official. palatii Constantinop. ex
ed. FRANC. IVNIH p. I. lin. 10. et p. 6.
p. 25. cf. IVNIH Nor. p. 250.

r) l. l. c. 62. in *Thef.* GRAEV. Tom.
VII. p. 1494.

s) l. l. Lib. III. c. 29.

t) ad L. I. et vlt. Cod. Th. de *decurion.*
et *silent.* (Lib. VI. tit. 23.)

v) *Diff. laud.* c. 4. §. 2. in OELRICHS
Thef. nou. Dissert. Belgg. Vol. III. T. I.
p. 282. sqq.

x) ad L. 30. §. 2. fin. Cod. de *inoff.*
test. et ad rubr. C. de *Silentariis.*

circa latus Principum militasse y), patet tum e titulo *Decurionis Sacri Consistorii*, Praefectis eorum seu *Decurionibus* tributo z), tum e muneri silentiarii ratione. Agebant enim excubias ante cubiculum Principis, quum in Consistorio cum Consistorianis exterrisue, siue legatis eorum, de rebus arduis deliberaret, curaque habebant, ne strepitus in Palatio excitaretur. Militia Palatina defuncti fiebant et ipsi Comites Consistoriani, quod praeter THEODOSII et VALENTINIANI constitutionem a) docet lapis apud CRYTERVM b) obuius:

IVLIVS. FELIX. VA
LENTINIANVS. V. C. ET. EX. SI
LENTIARIO. SACRI. PALATII. COM
CONSISTORII. etc.

Denique Silentariis praefecti singuli *Decuriones*, quorum tres numero fuerunt, sicut triginta Silentarii. *Decurionum* munus in eo positum fuit, ut in Palatio agerent, et, si quid efficax peragendum, turbisue et seditionibus occurrendum esset, Principis missionibus extra ordinem parerent, nec non ut, Imperatore vel Augusta procedente, pompae Imperatoriae praessent. Vltimum in Consistorio locum assignavi *Proximis Scriniarum*, qui intelligendi sunt de tribus solummodo *Scriniis*, *Memoriae*, *Epistolarum* et *Libellorum*; quarti enim *Scrini*, *Dispositionum*, non

G 2

Proxi-

y) L. vit. C. de excusat. rur.

a) L. vit. Cod. Th. de Decurion. et

z) L. vit. Cod. Th. de Senator. (Lib. VI. tit. 2.)

Silent.

b) Corp. Inscript. p. MLIII. 10.

Proximus fuit, sed Prior in Scrinio c). Hos cum GUTHERIO d) puto proxime adcessisse ad Magistrorum similitudinem, et eorumdem vices, licet ipsis inferiores, egisse, si Magistri vel abessent, vel propter aliud impedimentum a comitatu Principis arcerentur. Quale fuit sub antiquioribus Imperatoribus Promagistri, vel Promagistri libellorum officium, extra GRUTERVM etiam in duabus MVRATORI e) inscriptionibus obuium, de quo GUTHERIVS f) et IO. STRAVCHIVS g) amplius disputauerunt.

Omitto Magistrum Cognitionum Sacrarum, Iudicem Sacrarum Cognitionum, Iudicem Sacrarum Constitutionum, Sacri Auditorii Cognitionem, et alia huius generis nomina, non dignitatem peculiarem, sed officium commune, dignitati Consistorianae adnexum, significantia, quae alio tempore, quando de causis in Consistorio agitatis fermo erit, commodius poterunt explicari. Nunc quidem sepositis dignitatibus et ornamentis, quae Romani Principes tribue-

c) GOTHOFREDVS ad L. vn. Cod. Th.
de Magistris Scriniar. (Lib. VI. tit. 11.)

d) l. l. Lib. III. c. 7.

e) in Nou. Thef. Inscript. Tom. II. p.
DCCV. 4. et DCCLXVII. 3.

f) l. l. Lib. I. c. 25.

g) in vita Celsorum p. 16.

tribuerunt, celebranda est, quae causam scribendi praebuit, indulgentia PRINCIPIS OPTIMI MAXIMI, quem NOSTRUM esse, nemo est, qui Saxoniae solum, nec idem sibi ipse gratuletur. Placuit autem nuper FRIDERICO AVGVSTO, SERENISSIMO DVCI ELECTORI SAXONIAE, Patri Patriae Pio Felici, conferre in me munus, antiquitates iuris extra ordinem in hac Academia profitendi: quod cum ipsum iam graue, tum propter exempla Virorum summorum, qui ante me eandem prouinciam exornauerunt, BACHII, CONRADII, Ill. SCHOTTI, et, ex cuius morte vacare coepit, HEBENSTREITHI, adeo arduum esse ac difficile sentio, vt, nisi, voluntatem certe tantorum auctorum vestigia premendi mihi haud defuisse, homines intellexerint, de me tanto certius actum iri iudicarem, quo minus vnquam ad laudes illorum possim adspirare. Cuius quidem studii mei et officii primum argumentum praebebunt auspicia muneris sollemnia, proximo die XII. M. Augusti capeffenda, quibus memoriam beneficii splendidissimi, quod, dum quidem spirare potero, aeterna pietatis lege colam, ita celebrabo, vt, oratione *de studiis antiquitatum iuris hodie regundis* praemissa, pia vota pro salute perpetua SVMMI PRINCIPIS, DOMVS AVGVSTAE, et AMICORVM EIVS ILLVSTRISSIMORVM AC SAPIENTISSIMORVM nuncupem; quae hoc ipso tempore nuncupari a me posse, tanto magis laetor, quo certius spero, id auspiciatissima PRAESIDIS SVPREMI SENATVS SACRI PERILLVSTRIS praesentia futurum. Vt vero pietatis meae testes habeam quam plurimos, RECTOREM ACADEMIAE MAGNIFICVM, COMITES ILLVSTRISSIMOS, PROCERES VTRIVSQUE REIPVBLICAE GRAVISSIMOS, COMMILITONES denique GENEROSISSIMOS et ORNATISSIMOS obseruantissime rogo, velint dicto

dicto die in Auditorio Iurifconsultorum adesse, suaque frequen-
tia et beneficii accepti splendorem augere, et suae erga me indul-
gentiae ac voluntatis documentum exhibere.

P. P. in Vniuersitate Litterarum Lipsiensi, Dom. viiii. post
Festum Trinit. A. C. c160cclxxxviii.

[Faint, mirrored text bleed-through from the reverse side of the page, including names like 'M. Augusti' and 'Comitibus']

70
K

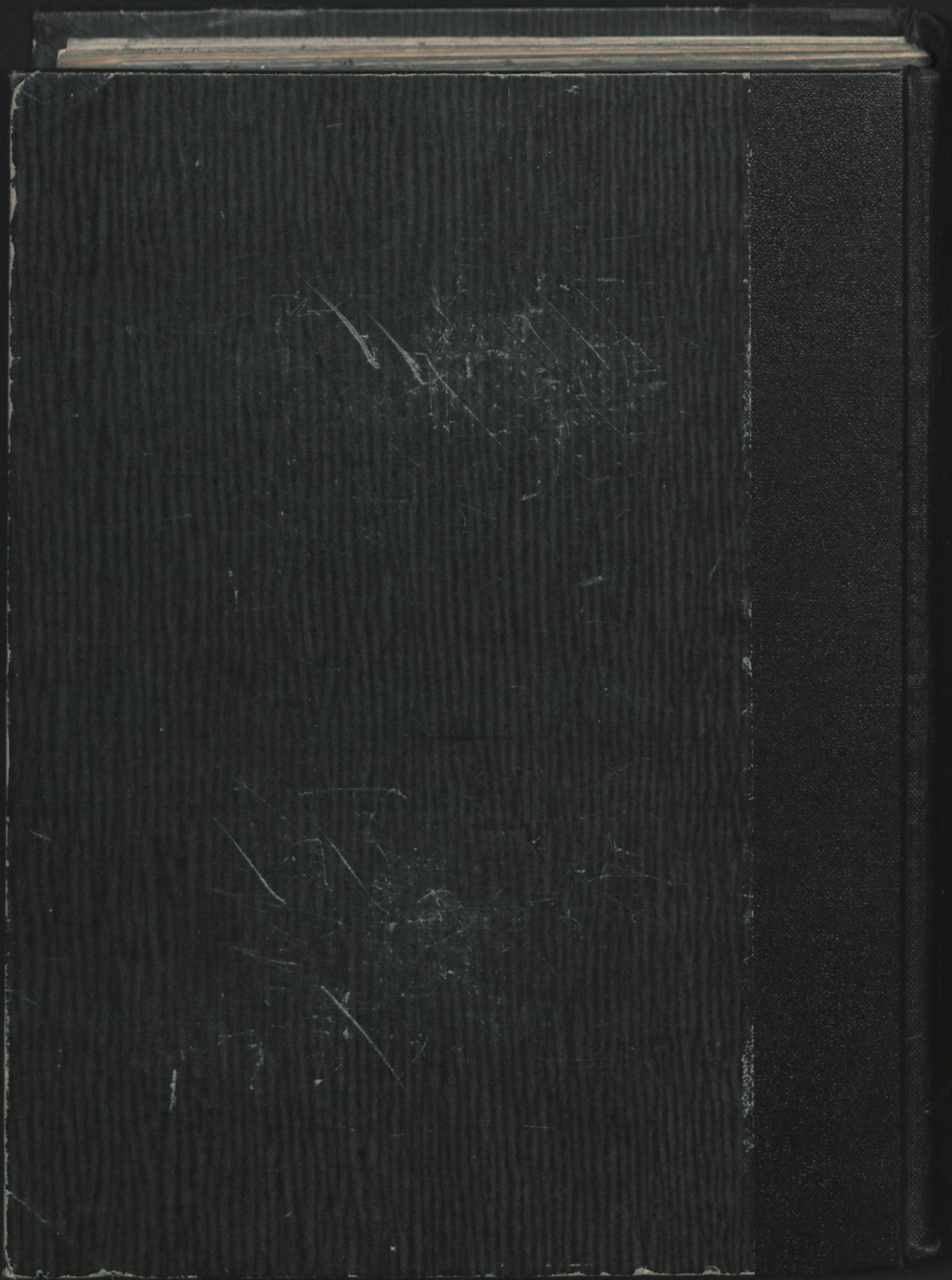

VD 18

ULB Halle
005 475 171

3

No: 1774.

1789, 13.

DE
CONSISTORIO PRINCIPVM
SPECIMEN II
IVRIS ROMANI PVBLICI

QVO
AD AVDIENDAM ORATIONEM
PROFESSIONIS ANTIQVITATVM IVRIS
EXTRAORDINARIAE

SOLLEMNITER AVSPICANDAE CAVSSA

A. D. XII. M. AVGVSTI A. C. CIOCCCLXXXVIII

IN AVDITORIO IVRISCONSVLTORVM

RECITANDAM

OBSERVANTISSIME INVITAT

CHRISTIANVS GOTTLIEB HAVBOLD

IVRIS VTRIVSQVE ET PHILOSOPHIAE DOCTOR ANTIQVITATVM IVRIS
PROF. PVBL. EXTRAORD

LIPSI AE

EX OFFICINA SAALBACHIA

